

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

**Кыргыз Республикасында
инфляция боюнча баяндама**

2009-жылдын I чейреги

2009-жылдын апрель айы

Бишкек

Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама

Редакциялык кеңеш:

Төрага: Абдыбалы тегин С.
Кеңештин мүчөлөрү: Цыплакова Л.Н.
Молдоканов Ш.И.
Урустемов С.А.
Исакова Г.А.

Жооптуу катчы: Айдарова А.К.

Басылманын мазмунуна байланыштуу маселелер боюнча:
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дареги боюнча,
(996 312) 66-90-59 телефону,
(996 312) 61-07-30 факсы аркылуу кайрылсаңыздар болот.
Электрондук почта: aaidarova@nbkr.kg

Басылманын таркатылышына байланыштуу суроолор боюнча:
Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
Тышкы жана коомдук байланыштар бөлүмүнө
Бишкек шаары, Т.Үмөталиев атындагы көчө, 101 дареги боюнча,
(996 312) 66-90-09 телефону,
(996 312) 61-07-30 факсы аркылуу кайрылсаңыздар болот
Электрондук почта: pr@nbkr.kg
<http://www.nbkr.kg>

Басылма республикадагы жана анын региондорундагы керектөө бааларынын динамикасынын чагылдырылышын жана инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөрдү, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акча-кредит саясат жагындагы чечимдери жөнүндө маалыматты камтыйт жана анда келерки мезгилге инфляциялык болжолдоолор келтирилет. Чейрек сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланып турат.

Басылманын маалыматтарын жаңыртуунун акыркы күнү: 2009-жылдын 30-апрели.

Уюштуруучу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы.

Басылма Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде каттоодон өткөрүлгөн, жалпыга маалымдоо каражаттарын каттоо жөнүндө 2001-жылдын 2-ноябрындагы 628-номериндеги күбөлүккө ээ.

“UnitPrint” басма борборунда басууга даярдалды жана басылып чыгарылды.

300 нускада чыгарылат.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2009-жыл.

Басылма Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз кайрадан басылып чыгарылууга жана кайсыл формада жана кандай каражаттар аркылуу болбосун таркатылууга тийиш эмес. Басылманы көчүрүп басууда жана которууда «Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама» басылмасына милдеттүү түрдө таянуу зарыл.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Аталган басылма Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын өткөн жылдын ичинде бүткөргөн иши жөнүндө отчету болуп саналат. Ал республиканын экономикалык өнүгүүсү, Улуттук банктын акча-кредит саясаты жөнүндө кыскача маалыматты, финансылык отчетун, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалыматтарды, статистикалык тиркемелерди камтыйт. Кыргыз, орус жана англис тилдеринде басылып чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Ай сайын чыгарылуучу маалыматтык басылма Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрү жана экономика секторлору боюнча статистикалык маалыматтарды камтыйт. Ай сайын кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарык көрөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Басылма Кыргыз Республикасынын тышкы секторунун өнүгүшүндөгү тенденцияларды жана төлөм теңдеми, тышкы соода, эл аралык камдар, тышкы карыз, эл аралык инвестициялык позициясы боюнча маалыматтарын камтыйт. Басылма чейрек сайын – январь, май, июль жана октябрь айларында кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланып турат.

Банк тутумунун өнүгүү тенденциялары

Кыргыз Республикасынын банк тутумунун өнүгүшүнө финансылык ортомчу катары иликтөөлөрдү жүргүзүү, турукташууга жетишүүдө жана аны колдоп турууда орун алган тоскоолдуктарды, ошондой эле бүтүдөй банк тутумунун турукташуусунун курамдык элементтерине баа берүү аталган басылманын максаты болуп саналат. Басылма жарым жылда бир жолу кыргыз, орус жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Басылма коммерциялык банктарга жана коомчулукка Улуттук банктын иши жөнүндө маалыматтарды берип туруу жана Кыргыз Республикасынын банктык мыйзамдарын пропагандалоо максатында, Улуттук банктын ченемдик актыларын расмий жарыялоого багытталган. Айына бир жолу кыргыз жана орус тилдеринде чыгарылат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын пресс-релизи

Улуттук банктын пресс-релизи жалпыга маалымдоо каражаттары, юридикалык жактар жана жеке адамдар үчүн Улуттук банкка жана банк тутумуна тиешелүү окуялар түрмөгүн жана финансы рыногунда апта ичинде болуп өткөн орчундуу жана башка маалыматтарды камтыйт. Апта сайын кыргыз жана орус тилдеринде жарыяланат.

МАЗМУНУ

1-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛ	5
1.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш	5
1.1.1. Суроо-талап	5
1.1.2. Сунуш	10
1.2. Акча-кредит чөйрөсүндөгү тенденциялар	11
1.3. Тышкы экономикалык шарттар	17
1.4. Валюта курсу	20
2- ГЛАВА ИНФЛЯЦИЯ ЖАНА АНЫ ТҮЗҮҮЧҮЛӨР	22
2.1. Түзүүчүлөр жана региондор боюнча керектөө бааларынын индексинин динамикасына анализдөөлөр	22
2.1.1. Азык-түлүк товарлар	22
2.1.2. Азык-түлүктөн башка товарлар	25
2.1.3. Кызмат көрсөтүүлөр	25
2.1.4. Керектөө бааларынын региондор боюнча динамикасы	26
2.2. Базалык инфляция	27
3-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН АКЧА-КРЕДИТ САЯСАТЫ БОЮНЧА ЧЕЧИМДЕРИ	29
3.1. Улуттук банк Башкармасынын негизги чечимдери	29
3.2. Акча-кредиттик жөнгө салуу боюнча комитеттин негизги чечимдери	29
4-ГЛАВА. ИНФЛЯЦИЯНЫН КӨРСӨТКҮЧҮНҮН ПРОГНОЗУ	31
4.1. Инфляциянын негизги факторлорунун динамикасынын прогнозу	31
4.2. 2009-жылга жана 2009-жылдын 2-чейрегине карата инфляциянын прогнозу	32

1-глава. Кыргыз Республикасындагы экономикалык абал

1.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш

1.1.1. Суроо-талап

2009-жылдын, биринчи чейрегинде ИДПнын көлөмү өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда, реалдуу мааниде 0,2 пайызга көбөйүү менен (2008-жылдын январь-март айларында өсүш 5,2 пайызды түзгөн) 32 217,6 млн. сомду түзгөн. 2008-жылдын төртүнчү чейреги үчүн¹ чыгашалардын түрлөрү боюнча ИДПнын түзүмүндөгү өзгөрүүлөр, экономикалык өсүш арымынын төмөндөөсү, биринчиден, үй чарбасынын түпкү керектөөгө кеткен чыгымдарынын олуттуу кыскарышына шартталгандыгын түшүндүрөт.

1.1.1. - таблица. Чыгашалардын түрү боюнча ИДП

(учурдагы баада, млн. сом менен)

	2007					2008				
	2007	I	II	III	IV	2008	I	II	III	IV
ИДП	139 749,4	22 241,5	27 626,0	48 686,9	41 195,0	183 575,0	28 143,9	37 192,7	62 299,4	55 939,0
Түпкү керектөө	166 145,2	29 626,2	34 331,9	53 907,6	48 279,5	206 481,2	40 333,4	48 482,3	62 416,9	55 248,6
Жеке керектөө	154 582,3	27 830,4	31 596,9	51 393,6	43 761,4	192 587,8	37 791,9	45 046,1	58 937,7	50 812,1
Үй чарбасы	138 652,0	24 745,0	27 554,7	47 246,0	39 106,3	171 790,1	34 143,1	39 690,1	53 755,3	44 201,6
ҮЧТКЭУ	2 683,7	584,0	667,8	738,0	693,9	4 026,2	747,9	849,3	1 078,2	1 350,8
Мамлекеттик мекемелердики	13 246,6	2 501,4	3 374,4	3 409,6	3 961,2	16 771,5	2 900,9	4 506,7	4 104,2	5 259,7
Жамааттык пайдалануу	11 562,9	1 795,8	2 735,0	2 514,0	4 518,1	13 893,4	2 541,5	3 436,2	3 479,2	4 436,5
Дүң топтоо	36 793,5	3 083,3	7 539,0	12 478,5	13 692,7	46 041,0	4 078,5	9 684,2	15 630,9	16 647,4
Товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн таза экспорту	-63 168,0	-11 260,7	-15 308,7	-17 712,4	-18 886,2	-70 156,7	-17 224,9	-19 929,5	-17 045,3	-15 957,0
Экспорт	62 446,5	13 098,3	14 851,2	19 224,8	15 272,2	101 554,4	15 214,1	23 621,1	28 047,1	34 672,1
Импорт	-125 614,5	-24 359,0	-30 159,9	-36 937,2	-34 158,4	-171 801,1	-32 439,0	-43 550,6	-45 092,4	-50 719,1
Статистикалык айырма	-21,3	792,7	1 063,8	13,2	-1 891,0	893,9	956,9	-1 044,3	1 296,9	-315,6

Булагы: УСК

Эсептөөдө калктын ар бир адамына ИДПнын көлөмү 2009-жылдын биринчи чейрегинде 6,1 миң сомду (149,0 АКШ долларын) түзгөн жана өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,8 пайызга төмөндөгөн.

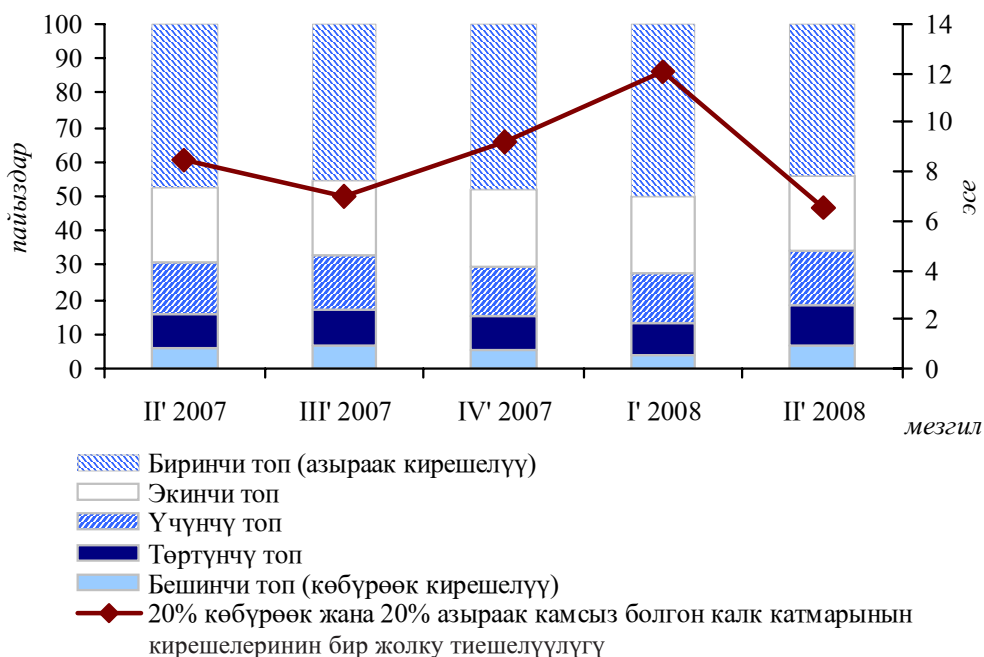
Ошондой эле, реалдуу эмгек акынын өсүш арымынын төмөндөшүн да белгилей кетүү зарыл. Алып көрсөк, 2009-жылдын январь-февраль айларынын жыйынтыгы боюнча эмгек акы (чакан ишканаларды кошпогон-

¹Бул жерде жана мындан ары текст боюнча: убакыттын бир кыйла мезгилдерине карата шилтемелер 2009-жылдын биринчи чейреги үчүн маалыматтардын жоктугу менен шартталган.

до) 5 422,0 сомду түзгөн жана 2008-жылдын январь-февраль айларына салыштырганда 23,4 пайызга көбөйгөн, ал эми керектөө бааларынын индексин эсепке алуу менен эсептелген анын реалдуу өсүшү өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги 11,4 пайызга салыштырганда 5,0 пайызды түзгөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгиленген валюталардын расмий курсун эсепке алуу менен орточо айлык эмгек акы 2008-жылдын январь-февраль айларындагы 134,9 АКШ долларга салыштырганда, 2009-жылдын январь-февраль айларында 134,6 АКШ доллар эквивалентинде катталган. Ушуну менен катар эле, реалдуу эмгек акынын Чүй областында 7,5 пайызга жана Ош шаарында 3,2 пайызга төмөндөгөнү белгиленген.

Калктын кирешелеринин дифференциациясы, мурдагыдай эле жогорку бойдон калат. Калктын 20 пайызы боюнча акчалай кирешелердин жалпы көлөмү, жогорку кирешелүү топтордун пайдасына бөлүштүрүлөт. Алып көрсөк, кыйла камсыз болгон топтун кирешелеринин үлүшү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 3,4 п.п. төмөндөө менен 2008-жылдын экинчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча, калктын кирешелеринин жалпы көлөмүнөн 44,1 пайызды түзгөн. Начар камсыз болгон 20 пайыз калктын үлүшү 1,2 п.п. өскөн жана 6,8 пайызды түзгөн.

1.1.1-сүрөт. Квинтиль топтору боюнча акчалай кирешелеринин түзүмү
(жыл башынан тартып пайыздар)

2009-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча жаңы берилген кредиттердин көлөмү 2008-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, 26,0 пайызга кыскаргандыгы белгиленген. Коммерциялык банктар тарабынан керектөө максаттарына берилген кредиттердин көлөмү 2009-жылдын биринчи чейрегинде, өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 43,8 пайызга кыскарган, керектөө кредиттеринин үлүшү кредиттердин жалпы агымында өзгөргөн эмес жана 10,0 пайыздык деңгээлде кал-

ган. Ошону менен бирге, ипотекага кредиттер 2008-жылдын январь-март айларына салыштырганда 4 эседен көбүрөөккө олуттуу кыскарган, натыйжада кредиттердин жалпы агымында алардын үлүшү 3,8 пайыздан 1,0 пайызга чейин төмөндөгөн.

2009-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча, жеке адамдардын которуу системалары боюнча түшкөн акча каражаттарынын агылып кирүүлөрүнүн кыскаруусу байкалган. Таза агылып кирүүлөрдүн жалпы көлөмү 2008-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, 2009-жылдын биринчи чейреги ичинде 14,5 млн. АКШ долларына төмөндөгөн. 2007-жылга салыштырганда 2008-жылда акча түшүүлөрүнүн олуттуу көбөйүшү (1,8 эсеге) катталгандыгын эске алсак, мындай төмөндөө анчалык олуттуу болуп саналбайт, ошондой болсо да, акча которуулардын басандоо тенденциясы 2009-жылдын башталышынан тартып эле белгиленген.

1.1.2-таблица. Жеке адамдардын которуу системасы боюнча которуулары*
(млн. АКШ долларында)

	2007	2008	Г'08	Г'09
Таза агылып кирүүлөр	625,5	1 138,2	161,3	146,8
Агылып кирүүлөр	688,2	1 205,5	175,8	160,8
КМШ	648,8	1 141,4	164,2	144,0
Казакстан	7,0	27,9	3,4	4,9
Россия	641,8	1 113,5	160,9	139,0
Башка өлкөлөр	0,0	0,1	0,0	0,0
Алыскы чет өлкөлөр	39,4	64,1	11,6	16,9
Белгия	0,1	0,5	0,1	0,2
Улуу Британия	0,9	1,8	0,4	0,3
Германия	0,1	0,2	0,1	0,1
АКШ	38,3	61,4	11,1	16,2
Башка өлкөлөр	0,0	0,2	0,0	0,1
Агылып чыгуулар	62,7	67,3	14,6	14,0
КМШ	60,2	65,0	13,8	13,7
Казакстан	0,2	2,5	2,0	0,1
Россия	60,0	62,5	11,8	13,6
Башка өлкөлөр	0,0	0,0	0,0	0,0
Алыскы чет өлкөлөр	2,5	2,3	0,7	0,4
Бельгия	0,1	0,1	0,0	0,0
Германия	0,2	0,4	0,1	0,0
АКШ	2,1	1,7	0,6	0,3
Башка өлкөлөр	0,1	0,1	0,0	0,0

* *Anelik, Blizko, Contact, Migom, MoneyGram, Western Union, Unistream, Золотая Корона, Лидер, Сибконтакт, Быстрая почта, Аллюр жс.б. которуу системалары жана и "Кыргызпочтасы" МП аркылуу которуулар; Улуттук банктын жеткире баалоолорун эске алуусуз.*

Дүйнөлүк финансылык кризис жана экономикалык өсүш арымдын төмөндөшү шартында, республикада жагдайды стабилдештирүү жана экономиканы демилгелөө үчүн фискалдык саясат тарабынан көрүлүүчү чараларга болгон зарылчылык өскөн. Мында, демилгелөөчү фискалдык саясат Кыргызстанда тартыштыктын өсүшүнө алып келээри шексиз, анткени, иш ак-

тивдүүлүгүнүн жалпы төмөндөөсүн, импорттун көлөмүнүн кыскарышын жана салык саясатындагы өзгөрүүлөрдү (КНСтин ченинин 20 пайыздан 12 пайызга чейин төмөндөөсү, кыймылсыз мүлккө жана башкаларга салыкка моратория киргизүү) эске алганда, кошумча бюджеттик чыгашаларга болгон муктаждык, бюджеттин салыктык кирешелери тарабынан олуттуу чектөөлөргө түрткү берет. Мунун натыйжасында, 2009-жылдын башынан тартып, бюджеттин баланстык көрсөткүчтөрү начарлаган.

Финансы министрлигинин берген маалыматтары боюнча, операциялык иштер боюнча мамлекеттик бюджеттин чыгашалары 2009-жылдын январь-март айларында 9 256,0 млн. сомду же ИДПга карата 28,7 пайызды, ал эми өткөн жылдын тиешелүү мезгилинде 22,4 пайызды түзгөн. Бюджеттик чыгашалардын өсүшү көбүнчө, "кызматкерлердин эмгегине төлөөлөр" жана "товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануу" категориялары боюнча төлөөлөрдүн, тиешелүүлүгүнө жараша 48,1 жана 23,2 пайызга көбөйүшү менен шартталган.

Өткөн жылдын кароого алынган мезгилине салыштырганда, бюджеттин "экономикалык маселелер" бөлүгү боюнча чыгашалар, операциялык чыгашалардын жалпы көлөмүнөн 4,8 пайыздан 13,5 пайызга чейин олуттуу өскөндүгү байкалган.

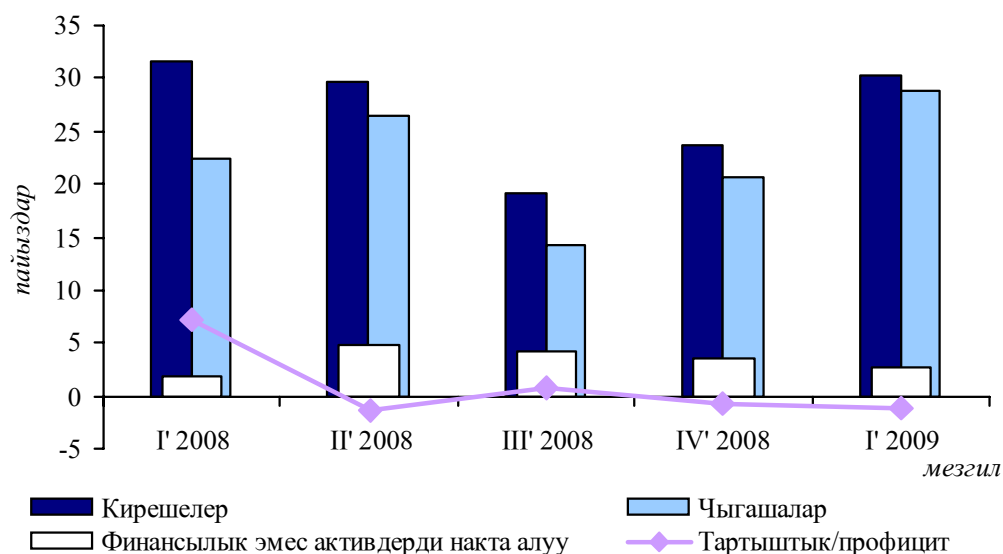
Мамлекеттик бюджеттин жалпы кирешелери жана алынган расмий трансферттери 2009-жылдын январь-март айларында 9 788,9 млн. сомду же ИДПга карата 30,4 пайызды түзгөн. Мында, өсүш арымы 2008-жылдагы 44,9 пайызга салыштырганда 8,4 пайызды түзүү менен өткөн жылдын тиешелүү мезгилине караганда олуттуу басаңдаган. Мындай арымдагы өсүш, көбүнчө чет өлкө уюмдарынан жана мамлекеттеринен расмий трансферттердин түшүүлөрү жана салыктык эмес түшүүлөр менен шартталган, бул учурда салыктык кирешелер 2,9 пайызга кыскарган (2008-жылдын январь-март айларында өсүш 43,0 пайызды түзгөн).

Өкмөттүн капиталдык чыгашаларын түшүндүргөн, финансылык эмес активдерди алуу операциялары боюнча акча каражаттарынын таза агылып чыгуусу 885,1 млн. сомду түзгөн.

Өкмөттүн акча каражатынын агылып чыгуусу, алардын түшүүлөрүнөн артып кетиши натыйжасында, мамлекеттик бюджет 2009-жылдын январь-март айларында ИДПга карата 1,1 пайызда тартыштык менен түптөлгөн (2008-жылдын тиешелүү мезгилинде профицит ИДПга карата 7,2 пайызды түзгөн).

2009-жылдын 3-февралында Москва шаарында Кыргыз Республикасынын Өкмөтү менен Россия Федерациясынын ортосунда, Кыргыз Республикасына 300,0 млн. АКШ доллары өлчөмүндө мамлекеттик финансылык кредит берүү тууралуу келишимге кол коюлган. Келишимге ылайык, бул кредит төлөө мөөнөтү 7 жылга узартылып, 40 жылга, 0,75 пайызда берилет жана карыз ар бир жарым жылда барабар үлүштө төлөнөт, эгерде карыз мөөнөтүндө төлөнбөсө, ага пайыз чегерилет.

1.1.2-сүрөт. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

Ишке ашкан макулдашууларга ылайык, 2009-жылдын 30-мартында Москва шаарында, Россия Федерациясы тарабынан Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетин колдоо үчүн кайтарып алынгыс финансылык жардам катары 150,0 млн. АКШ доллары өлчөмүндөгү грант бөлүнгөн. Кредит каражаттары 2009-жылдын 30-апрелинде Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Улуттук банктагы валюта эсебине чегерилген.

1.1.3-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (пайыздар)

	Млн. сом		Жыйынтыкка карата пайыздарда	
	I чейрек 08	I чейрек 09	I чейрек 08	I чейрек 09
Бардыгы болуп	2345,9	3715,1	100	100
Ички инвестициялар	1955,5	2680	83,3	72,1
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалдарга каражаттарды кошо алганда)	111,3	483,8	4,7	13,0
Жергиликтүү бюджет	40	31,9	1,7	0,9
Ишканалардын, уюмдардын каражаттары	881,6	820,1	37,6	22,1
Банктын кредити	14	5,5	0,6	0,1
Калайык калктын каражаттары	908,6	1338,7	38,7	36,0
Тышкы инвестициялар	390,4	1035,1	16,7	27,9
Чет өлкө кредити	130,6	776,5	5,6	20,9
Тике чет өлкө инвестициялары	239,2	181,6	10,2	4,9
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	20,6	77	0,9	2,1

Булагы: УСК, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Негизги капиталга инвестицияларды каржылоо булактары боюнча, 2009-жылдын биринчи чейрегинде мурдагыдай эле, ички каражаттар, тактап айтканда, үлүшүнө бардык инвестициялардын 58,1 пайызы туура кел-

ген ишканалардын, уюмдардын жана калктын каражаттары үстөмдүк кылышкан. Тышкы булактардан салымдардын үлүшү 2009-жылдын биринчи чейрегинде 27,9 пайызды түзгөн. Ошону менен бирге, өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда тышкы булактардан айрыкча, чет өлкө кредиттеринин эсебинен салымдардын үлүшү байкаларлык көбөйгөн.

1.1.2. Сунуш

2009 -жылдын биринчи чейрегинде товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү чогуу алгандагы сунуштарынын негизги көлөмү соода (ИДПнын жалпы көлөмүнөн 21,7 пайыз), айыл чарба продуктусу (14,2 пайыз) жана транспорт жана байланыш тармактары (12,5 пайыз) менен камсыз болгон. Ошондой эле белгилей кетчү нерсе, иштеп жаткан чарба көрсөткөн субъектердин саны өткөн жылдын тиешелүү күнүнө салыштырганда 3,9 пайызга көбөйгөн.

1.1.4-таблица. ИДПнын өсүшүнө/ төмөндөшүнө иштин өзүнчө түрлөрүнүн салымы (пайыздар)

	2008-ж. I-чейреги		2009-ж. I-чейреги	
	өсүш арымы	өсүшкө салым	өсүш арымы	өсүшкө салым
Ички дүң продукт	5,2	5,2	0,2	0,2
Дүң кошулган нарк	5,2	4,4	0,2	0,2
Айыл чарбасы, мергенчилик жана токой чарбасы	1,5	0,2	1,5	0,2
Тоо кендерин казып алуу өнөр жайы	-11,4	-0,1	12,5	0,1
Кайра иштетүүчү өнөр жай	5,0	0,6	-18,6	-2,3
Э/энергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү	5,0	0,3	-23,8	-1,1
Курулуш	-37,4	-0,9	29,0	0,4
Соода, ремонт	5,5	1,1	3,1	0,6
Мейманканалар жана ресторандар	7,2	0,1	4,6	0,1
Транспорт жана байланыш	25,7	2,4	17,8	1,8
Финансылык ишкердүүлүк	14,5	0,1	9,7	0,1
Кыймылсыз мүлк менен операциялар, ижара	8,0	0,3	3,9	0,1
Мамлекеттик тескөө	1,9	0,1	4,0	0,2
Билим берүү	1,2	0,1	1,1	0,0
Саламаттыкты сактоо жана социалдык кызматтарды сунуштоо	-0,7	0,0	-0,3	0,0
Коммуналдык жана жеке кызматтарды сунуштоо	3,2	0,0	-0,2	0,0
Азык-түлүккө таза салыктар	5,2	0,8	0,2	0,0

Булагы: УСК, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Негизги өсүш соода жана курулуш, транспорт жана байланыш тармактарында белгиленген. Ошондой болсо да, бүтүндөй алганда өтүп жаткан жылдын башынан тартып, экономикада негизинен өнөр жайда өндүрүштүн көлөмүнүн төмөндөшү менен шартталган өсүш арымынын олуттуу төмөндөшү байкалган. Иштетүүчү өнөр жайда жана электр энергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү тармактарында өндүрүштүн олуттуу кыскарышы, өнөр жайдын жалпы төмөндөөсүнө алып келген. Ошондой эле белгилей кетчү нерсе, 2009-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча, алтын казуу иштерин жүзөгө ашырбаган ишканаларда өнөр жай өндүрүшүнүн арымынын төмөндөшү байкалган. Бүтүндөй алганда,

экономика боюнча өнөр жай өндүрүшүнүн төмөндөшү жана өсүштүн басаңдоосунун негизги себеби, дүйнөлүк финансылык конъюнктуранын таасири астында түзүлгөн негизги соода өнөктөш өлкөлөр (Казакстан, Россия, Кытай) тарабынан суроо-талаптын төмөндөшү болгон.

2009-жылдын биринчи чейреги үчүн айыл чарба, мергенчилик жана токой чарба продукцияларынын дүң чыгышы 10 775,6 млн. сомду түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 1,4 пайызга жогору. Айыл чарбалык өндүрүш түзүмүндө мал чарбачылыгынын үлүшү 96,4 пайызды, өсүмдүк өстүрүүчүлүктүкү 2,1 пайыз, кызмат көрсөтүүлөрдүн үлүшү 1,2 пайыз, мергенчилик жана токой чарбасынын үлүшү 0,3 пайызды түзгөн.

Республиканын айыл чарбасында жазгы талаа жумуштары жүргүзүлөт. Бүтүндөй алганда, республика боюнча 2009-жылдын апрель айынын башында 76,8 гектар жаздык эгин себилген, аларды себүү аянты өткөн жылдын тиешелүү күнүнө карата 92,4 пайызды түзгөн.

2008-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, 2009-жылдын биринчи чейреги ичинде көпчүлүк товарлар боюнча экспорттук берүүлөр кыйла кыскарган. Мисалы, тирүү малдын экспорту 46,5 пайызга; май жана сырды кошпогондо, сүттүн, каймактын жана сүт азыктарыныкы 63 пайызга; жемиштердики 39 пайызга, жашылча менен жаңгактардын экспорту 39 пайызга түшкөн.

Республиканын көпчүлүк товарлары импорттоолорун жана ички өндүрүштүн жетишсиздигин эске алсак, өтүп жаткан жылдын экинчи чейрегинен тартып эле республика импорттук берүүлөрдүн, мисалы канттын (34 пайызга), эттин (натуралдык өлчөөдө 15 пайызга), май жана сырды кошпогондо сүттүн, каймактын жана сүт азыктарынын (29 пайызга), жашылча менен жаңгактардын импортунун (36,5 пайызга) кыскаргандыгына байланыштуу (2008-жылдын биринчи чейрегине карата 2009-жылдын биринчи чейреги), тамак-аш азыктарынын бааларына карата белгилүү бир кысымга учурашы мүмкүн.

Башкача алганда, 2009-жылдын биринчи чейрегинде 2008-жылдын ошол эле мезгилине салыштырганда, өсүмдүк майын берүүлөр 169,8 пайыз, күрүчтү берүүлөр 299 пайызга, буудайды берүүлөр 133 пайызга өскөн.

1.2. Акча-кредит чөйрөсүндөгү тенденциялар

Акча базасы

2009-жылдын 1-апрелине карата акча базасы номиналдык мааниде 2009-жылдын биринчи чейреги үчүн 16,5 пайызга кыскаруу менен (2008-жылдын биринчи чейрегинде кыскаруу 7,8 пайызды түзгөн) 29705,6 млн. сомду түзгөн.

2009-жылдын биринчи чейрегинде Улуттук банктын операциялары акча базасын 5535,1 млн. сомго кыскартуу менен акча базасынын операциялар боюнча өзгөрүүсүнө (-5445,2 млн. сом) негизги таасирин тийгизген; Өкмөттүн операциялары акча базасын 89,9 млн. сомго көбөйткөн. Салыш-

тырып көрсөк, 2008-жылдын биринчи чейрегинде акча базасынын өзгөрүүсүнө (-2462,6 млн. сом) Улуттук банктын (-1973,3 млн.сом) жана Өкмөттүн операциялары (-489,3 млн. сом) таасирин тийгизишкен.

2009-жылдын биринчи чейрегиндеги жүгүртүүдөгү акчалар 16,3 пайызга кыскарган жана 2009-жылдын 1-апрелине карата абал боюнча 25777,9 млн. сомду түзгөн (2008-жылдын биринчи чейрегинде 7,1 пайызга кыскарган).

Акча базасынын түзүмүндө 2009-жылдын башталышына салыштырганда, жүгүртүүдөгү нак акчалардын үлүшү 2009-жылдын март айынын акырына карата 87,6 пайыздан 86,8 пайызга чейин кыскарган. Ушуга ылайык, коммерциялык банктардын Улуттук банктагы корреспонденттик эсебиндеги каражат үлүшү 10,9 пайыздан 13,2 пайызга чейин көбөйгөн.

M2 акча топтому

M2 акча топтому 2009-жылдын 1-апрелине карата 17,5 пайызга кыскаруу менен 31518,2 млн. сомду түзгөн (2008-жылдын 1-апрелине карата M2 2,7 пайызга кыскаруу менен 33831,8 млн. сомду түзгөн). Отчеттук мезгилде M2 акча топтомунун көлөмүнүн кыскарышы, улуттук валютадагы депозиттердин 21,5 пайызга басаңдоосу жана акчалардын банктан тышкары 16,3 пайызга кыскаруусу менен шартталган. Мында, өтмө депозиттердин көлөмүнүн кыскарышы (талап кылганга чейин) 10,6 пайызды, ал эми башка депозиттер боюнча (мөөнөттүү) 35,0 пайызды түзгөн.

M2X акча топтому

Чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган кеңири маанидеги M2X акча массасы, 2009-жылдын биринчи чейрегинде 15,1 пайызга кыскарган жана 2009-жылдын 1-апрелине карата 41122,3 млн. сомду түзгөн (2008-жылдын 1-апрелине карата M2X 4,1 пайызга кыскаруу менен 41267,1 млн. сомду түзгөн). M2X кеңири акча массасы депозиттердин жалпы көлөмүнүн² 13,3 пайызга жана банктан тышкары нак акчалардын 16,3 пайызга кыскаруусунун эсебинен өзгөргөн. Мында, чет өлкө жана улуттук валютадагы депозиттердин тиешелүүлүгүнө жараша 21,5 жана 6,2 пайызга төмөндөөсү байкалган, бул депозиттерди эсепке алуу методологиясынын өзгөрүүсү менен шартталган.

Маалымат үчүн. 2009-жылдын 1-январынан тартып коммерциялык банктар өз алдынча эсептөө планына өтүшкөн. Көбүнчө, мурда коммерциялык эмес уюмдардын депозиттери катары чагылдырылган депозиттердин бөлүгү, Социалдык фонддун депозиттери катары чагылдырылып калган, ал эми Социалдык фонддун депозиттери депозиттик базанын курамына кирбейт, анын негизинде M2X кеңири маанидеги акча массасы эсептелинет.

² Банк тутумунун аналитикалык балансынын маалыматтары боюнча, жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттерин, ошондой эле башка финансы-кредиттик мекемелердин депозиттерин гана өзүнө камтыйт, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Улуттук валютадагы депозиттердин олуттуу төмөндөөсү, кардарлардын депозиттерин улуттук валютадан чет өлкө валютасына которуу менен шартталган.

Салыштырып көрсөк, 2008-жылдын биринчи чейрегинде депозиттердин жалпы көлөмүнүн 2,9 пайызга өсүшүндө, банктан тышкаркы нак акчалардын 8,4 пайызга кыскарышынын эсебинен M2X өзгөрүүсү байкалган.

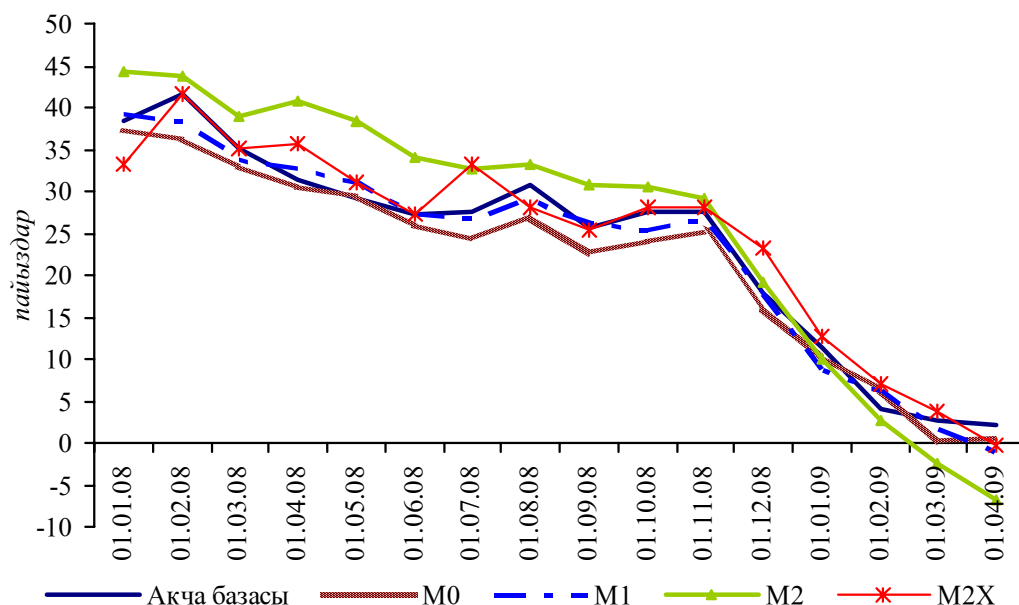
M2X акча массасынын структурасы 2009-жылдын башына салыштырганда 2009-жылдын март айында төмөнкүчө өзгөргөн:

- банктан тышкаркы нак акчалардын үлүшү - 60,6 пайыздан 59,8 пайызга чейин;
- улуттук валютадагы депозиттердин үлүшү - 18,2 пайыздан 16,8 пайызга чейин;
- чет өлкө валютасындагы депозиттердин үлүшү-21,1 пайыздан 23,4 пайызга чейин.

Финансы ортомчулугунун даражасын мүнөздөөчү M2X кеңири мааниде колдонулуучу акчалардын мультипликатору жыл башына салыштырганда, 2009-жылдын 1-аперлине карата 1,384 түзгөн (2009-жылдын 1-январына карата – 1,378).

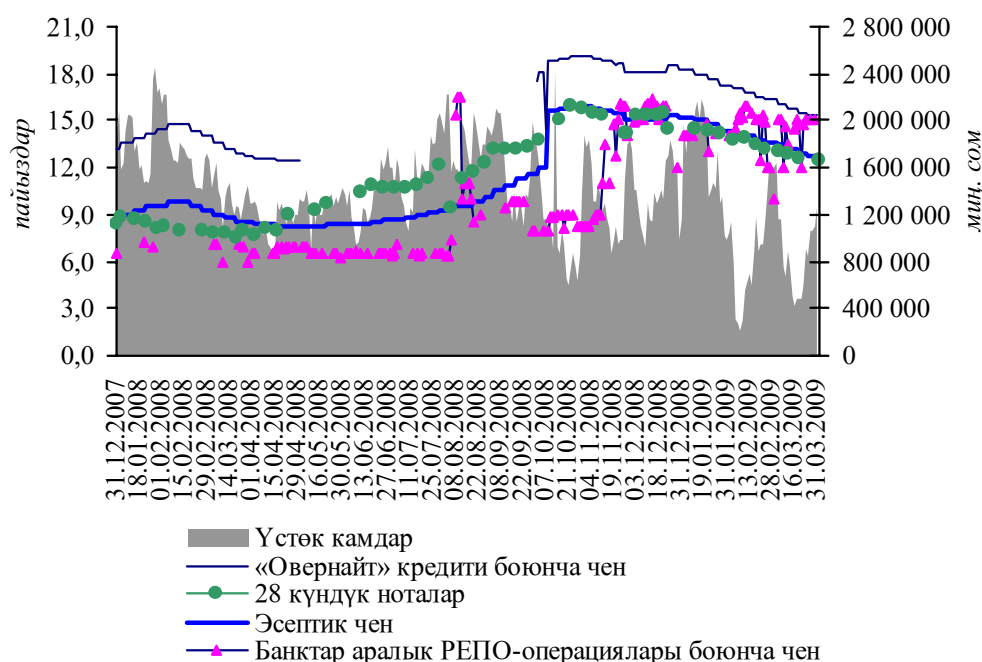
M2X кеңири маанидеги акчалардын жүгүртүү тездиги 2009-жылдын 1-апрелине карата 4,1 түзгөн (2009-жылдын 1-январында – 4,1). M2X акча топтому менен эсептелген экономиканы монеттештирүү коэффициенти 24,2 пайызды түзгөн (2009-жылдын 1-январына карата 24,5).

1.2.1-сүрөт. Акча топтомдорунун жылдык номиналдык өсүш арымы

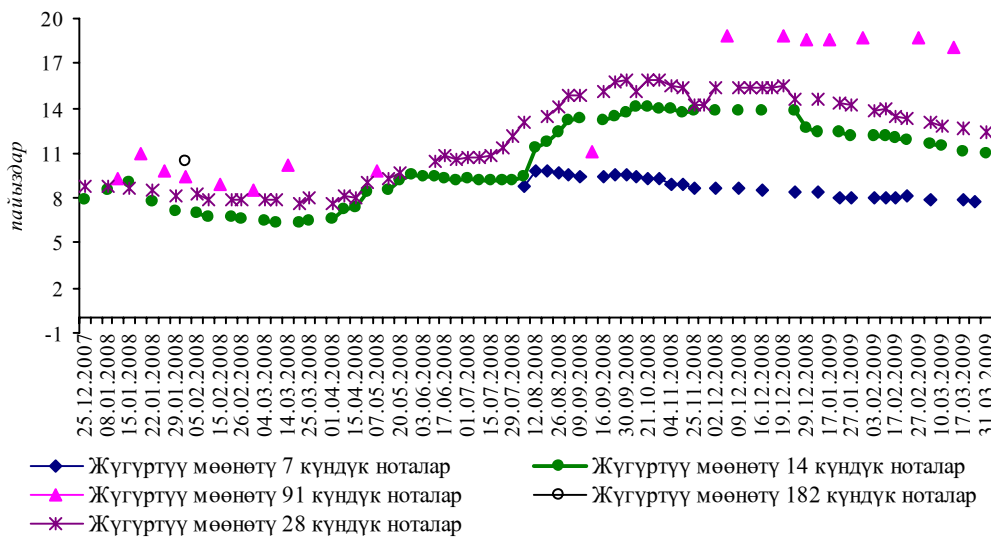
2009-жылдын биринчи чейрегинде финансы рыногундагы абал, банк тутумунда жана айрым коммерциялык банктарда үстөк ликвиддүүлүк деңгээлиндеги олуттуу өзгөрүүлөрдүн, ошондой эле, инфляциянын деңгээлинин жана Улуттук банктын эсептик ченинин уланып жаткан кыскаруусунун таасири астында калыптанган.

1.2.2-сүрөт. Акча рыногунун чендеринин динамикасы

2009-жылдын биринчи чейрегинде Улуттук банк өзүнүн ноталарын банк тутумунан үстөк ликвиддүүлүктү алып салуу инструменти катары колдонуусун уланткан жана банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүк деңгээли төмөндөшүнө байланыштуу, өткөн чейрекке салыштырганда алардын сунушунун көлөмүн байкаларлык кыскарткан. Ноталарга болгон суроо-талап да жалпысынан бир аз төмөндөгөн жана негизинен, алардын сунушунан бир канча жогору болгон, бул бир айга чейинки мөөнөттөгү сегменттерде ноталардын кирешелүүлүгүнүн азайуусуна таасирин тийгизген, ошол эле учурда, жүгүртүү мөөнөтү 91 күн болгон ноталардын сегментинде кирешелүүлүк көбөйгөн. Мында, иликтенчү мезгилде Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 91 күндүк ноталарынын сегментинде жарыяланган беш аукциондун төртөө өткөрүлгөн, Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 182 күндүк ноталарын жайгаштыруу боюнча отчеттук чейректеги аукциондор өткөрүлгөн эмес. Орточо алганда, 2009-жылдын биринчи чейреги үчүн жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк ноталардын кирешелүүлүгү 2008-жылдын төртүнчү чейрегине салыштырганда 0,9 п.п 8.0 пайызга чейин төмөндөгөн, Улуттук банктын 14 күндүк ноталарынын кирешелүүлүгү 1,9 п.п 11,9 пайызга чейин, 28 күндүк ноталардын сегментинде кирешелүүлүк 2,0 п.п. 13,5 пайызга чейин төмөндөгөн, ал эми Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 91 күндүк ноталарынын кирешелүүлүгү 1,9 п.п. 16,6 пайызга чейин өскөн. 2008-жылдын биринчи чейрегине салыштырганда Улуттук банктын 14 күндүк ноталарынын кирешелүүлүгү 8,5 п.п., 28 күндүк ноталардыкы 10,1 п.п. көбөйгөн.

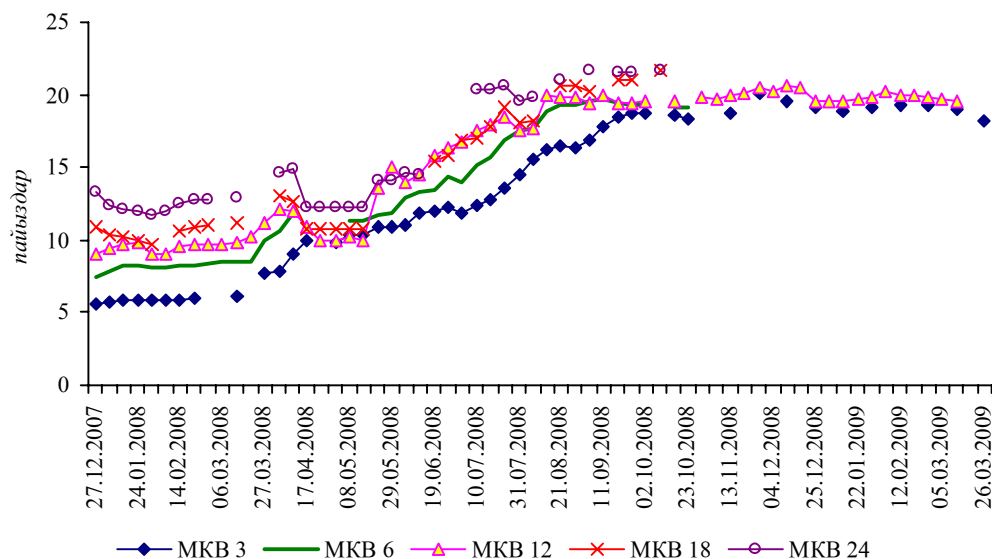
1.2.3-сүрөт. Улуттук банктын кирешелүүлүк динамикасы

Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталарынын орточо маанилик кирешелүүлүгү катары аныкталган, акыркы 4 аукциондо калыптанган эсептик чен, чейректин башына салыштырганда 2,4 п.п. басаңдоо менен жылдын акырына карата 12,8 пайызды түзгөн. "Овернайт" кредити боюнча чен мезгилдин акырында 15,3 пайызды түзгөн. Улуттук банк отчеттук чейректе 15,8 пайыз чендеги 5,3 млн. сом суммасында "овернайт" кредитин берген.

2009-жылдын биринчи чейрегинде Финансы министрлиги 3, 6 жана 12 айлык МКВлардын ар жумалык сунушунун жалпы көлөмүн ай сайын көбөйтүү менен аларды жайгаштыруусун уланткан. Отчеттук мезгил ичинде жүгүртүү мөөнөтү 3 жана 6 айлык МКВларды жайгаштыруу боюнча аукциондор кезек менен бир жумадан кийин өткөрүлгөн, ал эми 12 айлык МКВлар жума сайын жарыяланган. Мамлекеттик казна векселдерине болгон суроо-талап, банк тутумундагы жана айрым коммерциялык банктардагы ликвиддүүлүк деңгээлине жараша, чейрек ичинде өзгөрүп турган, ошондой болсо да, ал кыйла туруктуу бойдон калган, МКВлардын кирешелүүлүгү тар диапазондо өзгөргөн. Бүтүндөй алганда, чейрек ичинде МКВлардын жалпы орточо салмактанып алынган кирешелүүлүгү, өткөн чейрекке салыштырганда 0,2 п.п. басаңдоо менен 19,3 пайызды түзгөн, жүгүртүү мөөнөтү 3 жана 6 айлык МКВлардын сегментинде кирешелүүлүктүн төмөндөшү белгиленген, ал эми 6 айлык МКВлардын сегментинде орточо кирешелүүлүк жогорулаган. 2008-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда МКВлардын кирешелүүлүгүнүн жалпы деңгээли 9,8 п.п. жогорулаган, кирешелүүлүктүн көбөйүүсү рыноктун бардык сегменттеринде байкалган.

1.2.4-сүрөт. МБКнын кирешелүүлүк динамикасы

Банктар аралык кредит рыногунда 2009-жылдын биринчи чейрегинде банктар аралык кредиттердин улуттук валютадагы наркы жана анын волатилдүүлүгү, үстөк камдардын деңгээлиндеги олуттуу өзгөрүүлөрдүн жана тиешелүүлүгүнө жараша карыз ресурстарына карата суроо-талаптын таасири астында байкаларлык өскөн. Орточо алганда, кароого алынып жаткан чейрек ичинде репо операциялары сегментиндеги пайыздык чен, өткөн жылдын төртүнчү чейреги ичиндеги ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 2,5 п.п өскөн жана 14,6 пайызды түзгөн. Улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер боюнча чен 3,7 п.п. 13,5 пайызга чейин жогорулаган. 2008-жылдын биринчи чейрегине салыштырганда репо операциялары боюнча орточо пайыздык чен 7,8 п.п өскөн, ал эми улуттук валютадагы банктар аралык кредитер боюнча 6,5 п.п. көбөйгөн.

Ички банктар аралык кредит рыногунда чет өлкө валютасындагы операциялардын сегментиндеги пайыздык чен келишилген бүтүмдөрдүн мөөнөтүнө жараша 3,8 пайыздан 11,0 пайызга чейин өзгөрүп турган. Орточо алганда, отчеттук чейрек ичинде чет өлкө валютасындагы банктар аралык кредиттердин наркы, өткөн чейрекке салыштырганда 1,1 п.п. жогорулоо менен 5,8 пайызды түзгөн, бул келишилген бүтүмдөрдүн мөөнөттөрүнүн бир кыйла көбөйүшү менен байланыштуу болгон. 2008-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда ушул кредиттер боюнча чен 0,4 п.п. көбөйгөн.

Мындан тышкары, Улуттук банк, банк тутумун үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу максатында, январь айында МКВ(у)ларды репо шарттарында сатуу боюнча аукцион өткөргөн, натыйжада, коммерциялык банктар менен 556,8 млн. сом суммасындагы кайтарым репо-келишимдери түзүлгөн, бул 2008-жылдын төртүнчү чейрегиндеги көлөмдөн 15,5 пайызга жогору. Алар боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 4,7 п.п. жогорулоо менен 13,3 пайызда түптөлгөн, ал эми мөөнөттүүлүгү 28 күнгө узаруу менен 38 күндү түзгөн.

Улуттук банк отчеттук чейректе коммерциялык банктар менен СВОП-операцияларды жүргүзгөн эмес.

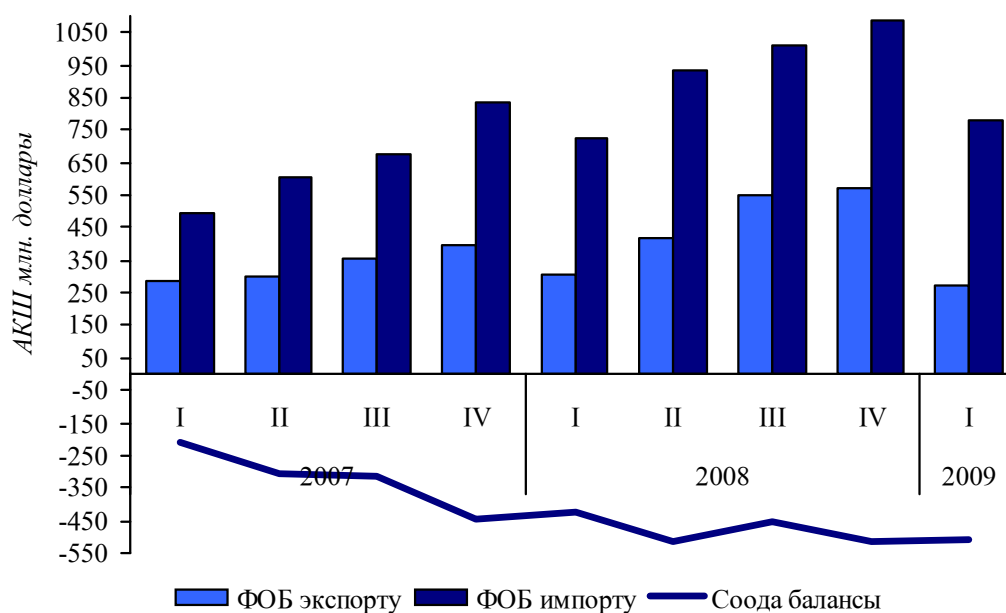
1.3. Тышкы экономикалык шарттар

Соода балансы

Алдын-ала алынган маалыматтар боюнча, Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы 2008-жылдын биринчи чейрегине салыштырганда 20,8 пайызга азаюу менен 2009-жылдын биринчи чейреги үчүн 509,0 млн. сомду түзгөн.

Тышкы соода жүгүртүү³ 2008-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 1,3 пайызга көбөйүү менен 2009-жылдын биринчи чейреги үчүн 1 047,0 млн. АКШ долларын түзгөн. Товар жүгүртүү иликтенүүчү мезгилде өсүш арымы 7,0 пайызды түзгөн импорттук операциялардын көбөйүшүнөн улам өскөн. Экспорттук операциялардын 12,1 пайызга түшүшү байкалган. КМШ өлкөлөрү боюнча товар жүгүртүү 2009-жылдын биринчи чейрегинде 4,4 пайызга өскөн, ал эми алыскы чет өлкөлөр менен товар жүгүртүү 2,6 пайызга төмөндөгөн.

1.3.1-сүрөт. Тышкы соода

Товарлардын экспорту (ФОВ баасындагы)⁴ 2008-жылдын биринчи чейрегиндеги 306,1 млн. АКШ долларына салыштырганда, отчеттук мезгилде 269,0 млн. АКШ долларында түптөлгөн. КМШ өлкөлөрүнө экспорттук берүүлөр 20,4 пайызга, ал эми алыскы чет өлкөлөргө 2,9 пайызга төмөндөгөн. Алтындын экспорту отчеттук мезгилде 2,4 пайызга көбөйгөн жана нарктык мааниде 75,7 млн. АКШ долларын түзгөн. Мында, алтынды тышкы рынокторго берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн өсүшү 2,5 пайызды түзгөн. Алтынды кошо албагандагы экспорттун көлөмү 16,7 пайызга кыскарган жана нарктык көлөмүндө 193,3 млн. АКШ долларын түзгөн.

³ Улуттук банктын баалоосуна чейинки эсептөө менен КР УСК жана КР МБК маалыматтары боюнча.

⁴ Улуттук банктын баалоосуна чейинки эсептөө менен КР УСК жана КР МБК маалыматтары боюнча.

Экспорту 2008-жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчтөн 2,6 эсеге ашкан, чийки заттарды кошо албаганда, 2009-жылдын биринчи чейрегинде экспорттун функционалдык түзүмүнүн бардык статьясы боюнча төмөндөөсү байкалган. Функционалдык түзүмгө ылайык, негизги отчеттук мезгилде аралык товарлар (экспорттун жалпы көлөмүнөн 42,9 пайыз), чийки заттар (21,1 пайыз), энергопродуктулар (16,9 пайыз) жана керектөөчү товарлар (16,4 пайыз) экспорттун негизги статьялары болушкан.

Аралык товарлардын экспорту нарктык мааниде 93,5 млн. АКШ долларын түзүү менен иликтенүүчү мезгилде 23,9 пайызга кыскарган. Бул тенденция портландцементти, айнекти, пахтаны, металл калдыктарын берүүлөрдүн кыскарышы менен шартталган. Жогоруда көрсөтүлгөн товарлардын экспортунун көлөмүнүн төмөндөшү, Швейцарияга алтынды берүүлөрдүн өсүшү менен жарым-жартылай компенсацияланган.

2009-жылдын биринчи чейрегинде чийки заттардын экспорту 46,1 млн. АКШ долларын түзүү менен 2008-жылдын биринчи чейрегине салыштырганда 2,6 эсеге өзгөчө байкаларлык өскөн. Негизинен бул, үчүнчү өлкөгө ар түрдүү химиялык заттардын реэкспортунун өсүшү менен түшүндүрүлөт. Мындан тышкары, бул функционалдык категория боюнча тамекини берүүлөрдү өсүшү байкалган.

Энергопродуктуларды экспорттук берүүлөрдүн көлөмү маанилик наркында 36,9 млн. АКШ долларына чейин кыскаруу менен отчеттук мезгилде 42,5 пайызга төмөндөгөн. Мындай тенденциянын түптөлүшү негизинен, авиакеросинди, автомобиль бензинин, дизель отунун, мазутту алыскы чет өлкөлөргө берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн кыскаруусу менен түшүндүрүлөт. Мисалы, КМШ өлкөлөрүнө мунайзаттарынын экспортунун наркы базалык мезгилдин деңгээлинде калган, бирок мында, берүүлөрдүн физикалык көлөмү 39,7 пайызга өскөн. Электрэнергияны берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн төмөндөшү, бул товардык позиция боюнча экспорттун нарктык көлөмүнүн 54,9 пайызга кыскарышына алып келген. Берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн кыскаруусунан улам, көмүрдүн экспорту да төмөндөгөн. Керектөө товарларынын экспортунун көлөмү 36,6 пайызга кыскарган жана 35,9 млн. АКШ долларын түзгөн. Керектөө товарларынын түзүмүндөгү азык-түлүк жана азык-түлүктөн башка товарлардын катышы, тиешелүүлүгүнө жараша 47,3 жана 52,7 пайызды түзгөн. Азык-түлүк товарлардын товардык түзүмүндө жашылчалардын (баалардын төмөндөшүнөн улам), ошондой эле сүт азыктарынын жана маргариндин (физикалык көлөмүнүн кыскаруусунан улам) экспортунун нарктык көлөмүнүн төмөндөөсү байкалган. Натуралдык көрсөткүчтүн өсүшүнүн таасири астында, отчеттук мезгилде "жашылчалар" товардык позициясы боюнча экспорттун көбөйүүсү байкалган. Азык-түлүктөн башка товарлар түзүмүн кийим-кече, ошондой эле ысытуу лампалары сыяктуу товарлар түзгөн, алар боюнча тышкы рынокко берүүлөрдүн кыскаруу тенденциясы байкалган.

КМШ өлкөлөрүнүн ичинен Өзбекстан (КМШ өлкөлөрүнө экспорттун жалпы көлөмүнөн 40,6 пайыз), Россия (33,6 пайыз) жана Казакстан (19,1 пайыз), ал эми алыскы чет өлкөлөрдүн ичинен Швейцария (алыскы чет

өлкөлөргө экспорттун жалпы көлөмүнөн 55,7 пайыз), Турция (4,2 пайыз), Кытай (2,4 пайыз) кыргыз экспортун негизги керектөөчүлөрдөн болушкан.

Алдын-ала алынган маалыматтар боюнча, ФОб баасындагы товарлардын импорту⁵ отчеттук чейрек ичинде 778,0 млн. АКШ доллары деңгээлине жеткен жана 2008-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 7,0 пайызга өскөн. КМШ өлкөлөрүнөн 475,7 млн. АКШ доллар жалпы суммада товарлар алынып келинген, бул базалык мезгилдеги мааниден 14,0 пайызга көп. Алыскы чет өлкөдөн импорт 2,5 пайызга кыскарган жана 302,3 млн. АКШ доллары көлөмүндө түптөлгөн.

2009-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча, керектөө товарларын кошо албаганда, импорттун функционалдык түзүмүндө⁶ бардык статьялар боюнча өсүш байкалган. Мында, отчеттук чейректе энергопродуктулар (импорттун жалпы көлөмүндө 30,3 пайыз), керектөө товарлары (28,5 пайыз), аралык товарлар (21,9 пайыз), инвестициялык товарлар (12,4 пайыз) функционалдык бөлүштүрүүнүн эң ири статьяларынан болушкан.

Отчеттук мезгилде энергопродуктулардын алынып келиши 2,2 пайызга өскөн жана 254,5 млн. АКШ долларын түзгөн. Импорттун товардык түзүмүндө авиакеросин боюнча өсүш белгиленген, өсүштүн негизги фактору баалардын төмөндөшүнүн алкагында, берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн көбөйүшү болгон. Мындан тышкары, контракттык баанын өсүшү эсебинен, Өзбекстандан алынып келинген жаратылыш газынын импортунун нарктык көлөмү өскөн (2008-жылдын биринчи чейрегине салыштырганда 24,0 пайыз), ошол эле учурда отундун бул түрү боюнча натуралдуу көрсөткүч 30,7 пайызга кыскарган. Отчеттук мезгилде автомобиль бензини жана дизель отуну сыяктуу товарлар боюнча, негизинен отундун бул түрлөрүнө баалардын кыскарышынан улам, импорттун көлөмүнүн төмөндөө тенденциясы түптөлгөн. Физикалык көлөмдүн төмөндөөсүнөн улам көмүр импортунун кыскаруусу байкалган.

Керектөө товарларынын импорту отчеттук мезгилде 13,3 пайызга кыскарган жана 238,9 млн. АКШ долларын түзгөн. Бул тенденция азык-түлүктөн башка товарлардын (2008-жылдын биринчи чейрегине салыштырганда 35,3 пайызга), айрыкча дары-дармектерге, тамекиге, бут кийимге импорттун азаюусунун таасиринде түптөлгөн. Отчеттук мезгилде азык-түлүк товарлары боюнча импорттук түшүүлөрдүн 43,0 пайызга өскөндүгү байкалган. Ун, кант, эт жана эт азыктары, кофе, чай, какао жана алардан жасалган азыктар, бул топтогу негизги товардык позициялар болуп саналышат. Канттын түшүүлөрүнүн көлөмүнүн өсүшү, бул товарга импорттук баанын жогорулашына байланыштуу болгон, ал учурда берүүлөрдүн физикалык көлөмү базалык мезгилдин деңгээлинен төмөн түшкөн.

2009-жылдын биринчи чейрегинде аралык товарларга болгон ата ме-

⁵ Жеткире баалоолорду эске алуу менен СИФ импорту 838,9 млн. АКШ долларын, тоорук балансынын тартыштыгы 569,9 млн. АКШ долларын түзгөн.

⁶ КР УСК жана КР МБК маалыматтары боюнча.

кендик суроо-талап 32,8 пайызга өскөн. Бул категориянын товардык түзүмүндө төмөнкү товарлар айырмаланып турат: чоюн жана болот жана алардан жасалган буюмдар, ошондой эле автомобиль тетиктери, жер семирткичтер, тыгыздалган жана тапталган жыгачтар.

Отчеттук мезгилде инвестициялык товарлардын түшүүсү, нарктык көлөмүндө 104,3 млн. АКШ долларын түзүү менен 23,3 пайызга өскөн. Бул статья боюнча электрлиниялык телефон жана телеграф аппараттары, маалыматтарды автоматтык түрдө иштеп чыгуучу машиналар, ошондой эле ар түрдүү автомобилдер негизги товардык позициялардан болушат.

2009-жылдын биринчи чейрегинде КМШ өлкөлөрүнүн ичинен Россия (КМШ өлкөлөрүнөн импорттун жалпы көлөмүнөн 60,0 пайыз), Казакстан (19,1 пайыз), Өзбекстан (11,3 пайыз) импорттук товарларды эң ири берүүчүлөрдөн болуп саналышат. Алыскы чет өлкөлөрдөн негизги импортерлор Кытай (алыскы чет өлкөлөрдөн импорттун жалпы көлөмүнөн 43,0 пайыз), АКШ (9,0 пайыз) жана Германия (5,4 пайыз) болушкан.

1.4. Валюта курсу

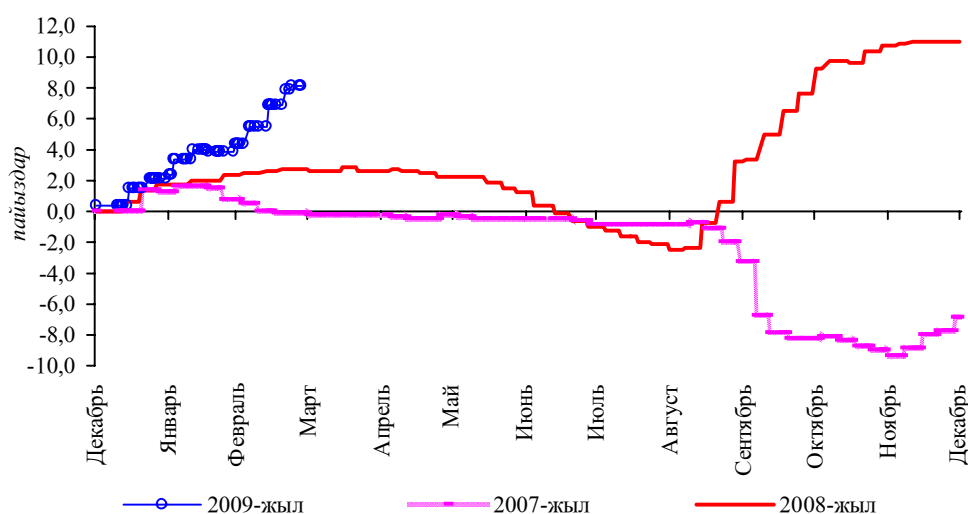
2009-жылдын биринчи чейрегинде валюта рыногунда АКШ долларынын курсун бекемдөө тенденциясы сакталып калган. Бул динамика биринчи кезекте, соода балансынын терс сальдосунун сакталып калышы, ата мекендик банктар тарабынан банк -резидент эместерге кредит берүүлөрүнүн көбөйүшү шартында, коммерциялык банктар тарабынан чет өлкө валютасына карата суроо-талаптын жогорулашы менен шартталган. Казакстандын Улуттук банкы тарабынан өткөрүлгөн казак тенгесин бир жолу девальвациялоо, ички валюта рыногундагы абалды өнүктүрүүгө тийгизген олуттуу таасири, биздин валюта рыногубузда валюталар курсунун динамикасына дароо таасирин тийгизген, ал АКШ долларынын жана евро курсунун кескин өсүшүнөн жана тенгенин алсызданышынан көрүнгөн. Улуттук банк бул шарттарда, рынокко нак жана нак эмес АКШ долларын сатуучу катары катышып, ошондой эле АКШ долларын нак акчага айландыруу боюнча операцияларды жүргүзүү менен чет өлкө валютасына жогорку суроо-талаптан улам келип чыккан улуттук валютанын алмашуу курсундагы кескин өзгөрүүлөрдү болтурбоо үчүн чараларды көргөн. Натыйжада, Улуттук банк рыноктогу оор абалды алып салууга жана курстук өзгөрүүлөрдү азайтууга жетишкен, мунун натыйжасында, айдын ортосунда рыноктун катышуучулары ажиотаж учурунда ашыкча сатып алган валюталарды сата башташкан, бул, февралдын акырында АКШ долларынын курсунун төмөндөөсүнө алып келген. Февралдын экинчи жарымынан баштап, доллардын курсу кайрадан көтөрүлө баштаган. Бүтүндөй алганда, чейрек ичинде АКШ долларын сатуу боюнча Улуттук банктын операцияларынын көлөмү 156,0 млн. долларды, анын ичинде 4,0 млн. накталай АКШ долларын түзгөн. Сатып алуунун көлөмү 7,0 млн. АКШ долларын түзгөн. Мындан тышкары, февраль айында Улуттук банк коммерциялык банктарга 1,5 млн. АКШ долла-

рын нак акчага айландырып берген, ошондой эле 22,0 млн. рубль суммасындагы орус рублин сатып берген.

Чейрек ичинде АКШ долларынын орточо салмактанып алынган курсу, валюта тооруктарында 7,6 пайызга өскөн жана март айынын акырында 42,6000 сом/АКШ долларын түзгөн. Алмашуу бюролорунда долларды сатуу курсу 42,4877 сом/долларды түзүү менен 7,0 пайызга өскөн.

АКШ долларынын эсептик курсу, жылдын башында 8,1 пайызга жогорулоо менен отчеттук чейректин акырында 42,6295 сом/долларды түзгөн. Өткөн жылдын тиешелүү мезгилинде доллардын эсептик курсу, чейрек ичинде 2,6 пайызга өскөн жана 36,4091 сом/долларды түзгөн.

1.4.1-сүрөт. АКШ долларынын эсептик курсунун өзгөрүш арымы

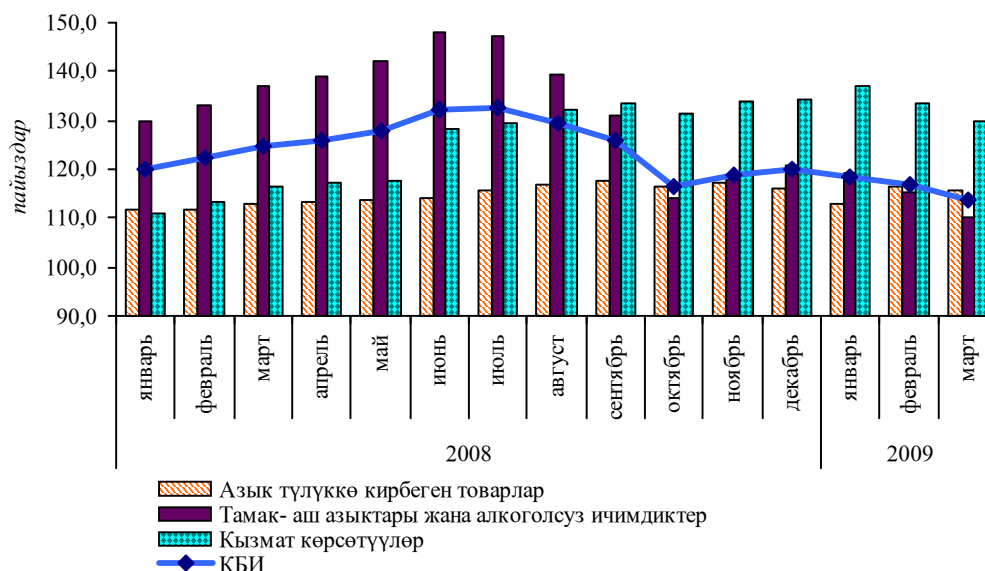
Евро курсунун динамикасы мурдагыдай эле, тышкы рыноктогу анын динамикасынын, ошондой эле АКШ долларынын сомдун курсуна карата ички рыноктогу өзгөрүүлөрүнүн таасиринен улам калыптанган. Алып көрсөк, евро курсу январь айынын ичинде, дүйнөлүк рынокто АКШ долларына салыштырганда анын алсызданышынын таасири астында төмөндөгөн. Февраль айынын башында Казакстан Улуттук банкы тарабынан өткөрүлгөн тенгени бир жолку девальвациялоонун таасиринен улам, алмашуу бюролордо евро курсунун кескин өсүшү белгиленген, ошондой болсо да, февраль айынын акырында анын курсу турукташкан жана айдын акырына чейин тар диапазондо өзгөрүп турган. Март айында евро курсу анын тышкы рыноктордо бекемделишинен улам жогорулаган. Бүтүндөй алганда, чейрек ичинде евро сатуу курсу алмашуу бюролордо 3,6 пайызга өскөн жана марттын акырында 57,1996 сом/еврону түзгөн. Бир мезгилдин акырына карата эсептик курс, чейрек ичинде 4,2 пайызга жогорулоо менен 57,7886 сом/еврону түзгөн.

2-глава. Инфляция жана аны түзүүчүлөр¹

2.1. Түзүүчүлөр жана региондор боюнча керектөө бааларынын индексинин динамикасына анализдөөлөр

2009-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча инфляциянын деңгээли 0,4 пайызды түзгөн (2008-жылдын биринчи чейрегинде бул көрсөткүч 6,1 пайызды түзгөн). Кызмат көрсөтүү наркы өскөн учурда товарга керектөө бааларынын индексинин төмөндөөсү, баалардын динамикасын аныктаган негизги фактор болгон. Бүтүндөй алганда, 2009-жылдын биринчи чейрегинде тамак-аш азыктарына керектөө бааларынын индекси 100,1 пайызды, алкоголь суусундуктарына жана тамеки заттарына 100,9 пайыз, азык-түлүктөн башка товарларга 104,4 пайыз, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө 102,8 пайызды түзгөн.

2.1.1-сүрөт. КБИнин динамикасы жана жылдык эсептөөдө аларды түзүүчүлөр

Жылдык эсептөөдө (2009-жылдын марты 2008-жылдын мартына карата) инфляциянын деңгээли 13,6 пайызда түптөлгөн (2008-жылы тиешелүү көрсөткүч 24,9 пайызды түзгөн). Керектөө бааларынын индексинин олуттуу өсүшү акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөрдө 29,8 пайызда катталган, товарларга баалардын өсүшү 11,8 пайызды, анын ичинде азык-түлүккө 10,3 пайыз, азык-түлүктөн башка товарларга 15,8 пайызды түзгөн. Баалардын жалпы деңгээлинин динамикасы мурдагыдай эле, тамак-аш азыктарына, алардын керектөө чыгашаларындагы жогорку үлүшү боюнча аныкталган.

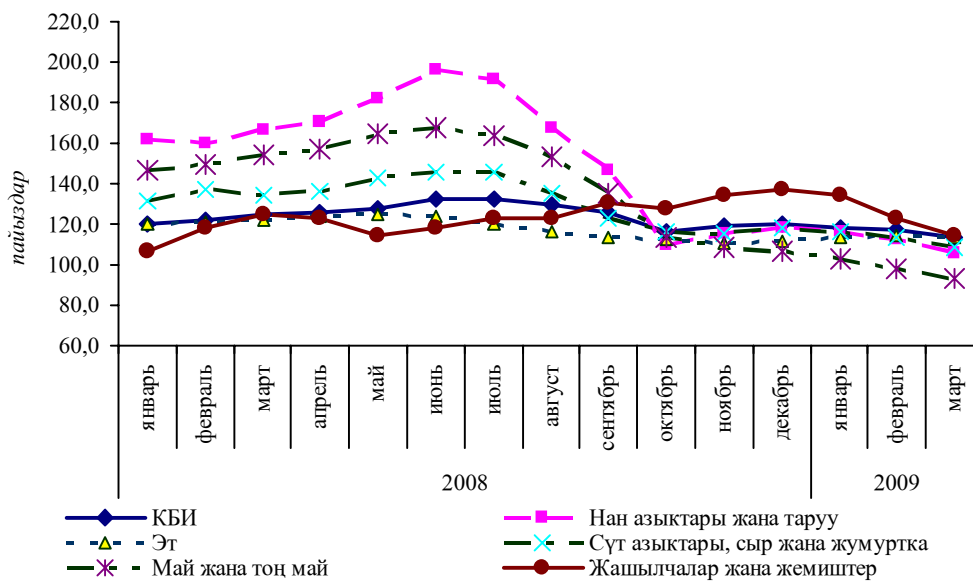
2.1.1. Азык-түлүк товарлар

Азык-түлүк товарлар керектөө чыгашаларынын негизги бөлүгүн түзөт. Бул категориядагы айрым товарлардын сезондук мүнөзү азык-түлүк товар-

¹ КР УСК маалыматтары боюнча.

ларына карата баалардын жалпы индексинде олуттуу чагылдырылат. Биринчи чейрек үчүн күтүлүп жаткан, мурдагыдай эле азык-түлүк товарларынын кымбаттоосуна карабастан, бул топко карата баалар өткөн чейрекке салыштырганда, отчеттук чейректе 2,3 пайызга төмөндөгөн (2008-жылдын биринчи чейрек ичиндеги өсүш 7,1 пайызды түзгөн). Азык-түлүк товарларына баалардын төмөндөшүнө нан жана нан азыктарынын, майдын жана тоң майдын, сүт азыктарынын жана канттын арзандашы таасир эткен.

2.1.2-сүрөт. Азык-түлүк товарларга карата баалардын жылдык динамикасы

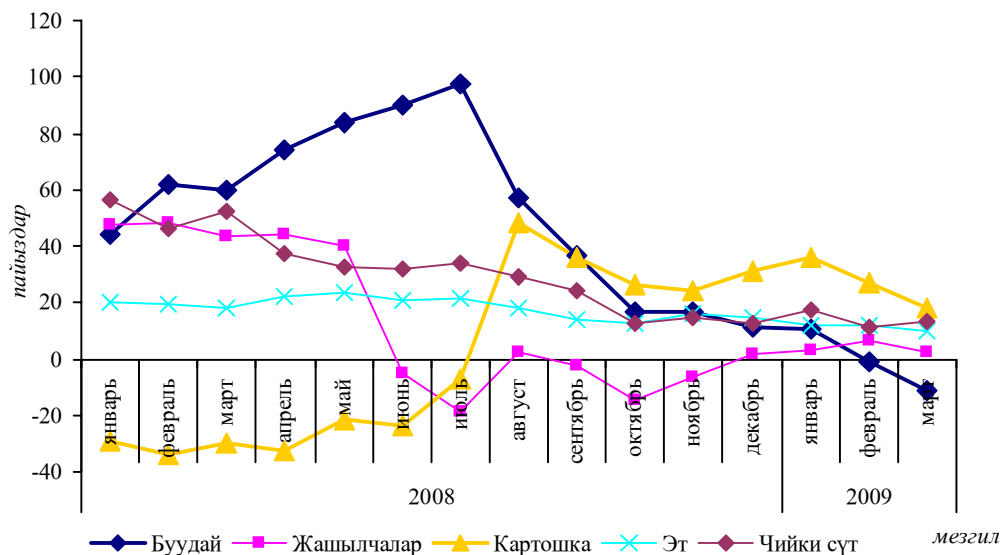

Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы өндүрүштүн жана керектөөчүлөрдүн ички жана тышкы суроо-талаптарынын көлөмү менен аныкталган. Мындан тышкары, айрым азык-түлүк товарларына жана энергия алып жүрүүчүлөргө терс тышкы баалык соккулардын таасирлерин азайтууну, өндүрүлгөн товарлардын наркынын төмөндөөсү шарттаган. Айыл чарба продукцияларын өндүрүүчүлөрдүн баасы 2008-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, 2009-жылдын биринчи чейрегинде 9,7 пайызга өскөн. Картошкага (18,3 пайыз), сүткө (13,6 пайыз) жана жумурткага (16,6 пайыз) баалардын олуттуу өсүшү белгиленген.

Ички рыноктогу буудайга, унга жана нанга баалардын төмөндөөсүнө карата 2008-жылдын экинчи чейрегиндеги тенденция, Казакстандан жана Россиядан импорттолгон буудайга баанын түшүшүнөн улам, 2009-жылдын биринчи чейрегинде да уланган. Нанга, нан азыктарына жана тарууга баалардын жыйынтыктоочу жылдык өсүшү, жылдык мааниде олуттуу басаңдаган жана 5,9 пайызды түзгөн (2008-жылдын тиешелүү мезгилинде 67,1 пайыз), анын ичинде нан 9,0 пайызга кымбаттаган. 2009-жылдын биринчи чейреги ичинде өткөн чейрекке салыштырганда, бүтүндөй алганда нан азыктарынын жана таруунун топторунун арзандоосу уланган, натыйжада, чейрек ичинде 7,4 пайызга төмөндөгөн. Биринчи жана жогорку сорттогу унга

баанын тиешелүүлүгүнө жараша 13,7 жана 11,3 пайызга олуттуу төмөндөөсү белгиленген.

2.1.3-сүрөт. Айыл чарба продукцияларынын айрым түрлөрүн өндүрүүчүлөрдүн бааларынын жылдык динамикасы

Биринчи чейрекке өткөн чейрекке салыштырганда жашылчаларга жана жемиштерге баалардын 10,2 пайызга сезондук жогорулоосу катталган, анын ичинде жашылчалар 13,3 пайызга, ал эми жемиштер 7,9 пайызга кымбаттаган. Мөмө-жемиш азыктары жылдык эсептөөдө 14,5 пайызга кымбаттаган.

Дүйнөлүк рынокто кантка баанын турукташуусуна байланыштуу, бул продуктуга баанын өсүшү -4,2 пайызды түзгөн. Ошондой болсо да канттын наркынын жылдык өсүшү 19,2 пайызды түзгөн, бул 2008-жылдын төртүнчү чейрегиндеги ушул эле көрсөткүчкө караганда төмөн.

Союулууга тийиш болгон малдын санынын ай сайын туруктуу өсүшү (тирүү салмакта), эт азыктарынын наркынын өсүшүн кармап турууга таасирин тийгизет. Ошол эле учурда, жыл башынан тартып эт азыктарына болгон баа 2008-жылдагы 3,2 пайызга салыштырганда 4,2 пайызга өскөн.

2008-жылдын экинчи чейрегинен тартып май жана тоң май рыногунда түзүлгөн жагымдуу тенденция, 2009-жылдын биринчи чейрегинде да уланган. Алып көрсөк, отчеттук мезгил ичинде «май жана тоң май» тобу 2008-жылдын тиешелүү мезгилине карата 2 пайызга арзандаган, мында 2009-жылдын башынан тартып май жана тоң майга баалар 7,9 пайызга төмөндөгөн.

Отчеттук мезгилдин акырына карата сүт азыктарына карата 2,2 пайызды түзгөн, мурдатан бери келе жаткан баалардын сезондук төмөндөөсү белгиленген. Сүт азыктары жылдык өлчөөдө 12,6 пайызга кымбаттаган (2008-жылдын тиешелүү мезгилинде -34,3 пайыз).

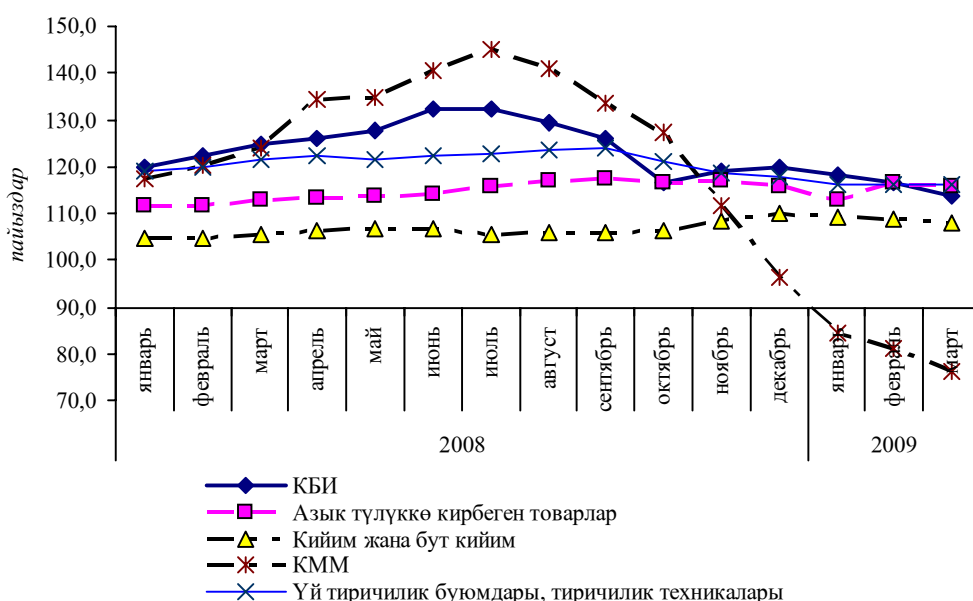
Балыкка карата баа биринчи чейрек ичинде 1,4 пайызга, жылдык өлчөөдө 15,9 пайызга өскөн.

2.1.2. Азык-түлүктөн башка товарлар

Азык-түлүктөн башка товарларга баалардын жалпы өсүшүнүн алкагында алгылыктуу өсүш тенденциясы да уланган. Алып көрсөк, азык-түлүктөн башка товарларга керектөө бааларынын индекси 2009-жылдын биринчи чейреги ичинде 4,4 пайызга көбөйгөн жана жылдык эсептөөдө өсүш 15,8 пайызды түзгөн (2008-жылдын тиешелүү мезгилинде 12,8 пайыз).

Азык-түлүктөн башка товарларга баалардын жылдык өсүшү, көбүнчө үй тиричилик буюмдарына (116,3 пайыз), кийимге жана бут кийимге (107,8 пайыз) жана турак жайларды күтүү жана ремонттоо үчүн материалдарга (104,3 пайыз) баалардын өсүшү эсебинен калыптанган.

2.1.4-сүрөт. Азык-түлүккө кирбеген товарларга карата баалардын динамикасы

Мурдагыдай эле, күйүүчү-майлоочу материалдарга баалардын төмөндөшү (2008-жылдын мартынан тартып 2009-жылдын мартына чейин жылдык төмөндөө 23,6 пайызды түзгөн), азык-түлүктөн башка товарларга баалардын өсүшүн кармап туруучу негизги фактор болуп саналат. 2008-жылдын төртүнчү чейрегине салыштырганда 2009-жылдын биринчи чейрегинде жалпы дүйнөлүк тенденциянын алкагында, энергия алып жүрүүчүлөргө баалардын олуттуу төмөндөөсү катталган. Алып көрсөк, 2009-жылдын башынан тартып КММдин наркынын төмөндөөсү 17,1 пайызды түзгөн.

2.1.3. Кызмат көрсөтүүлөр

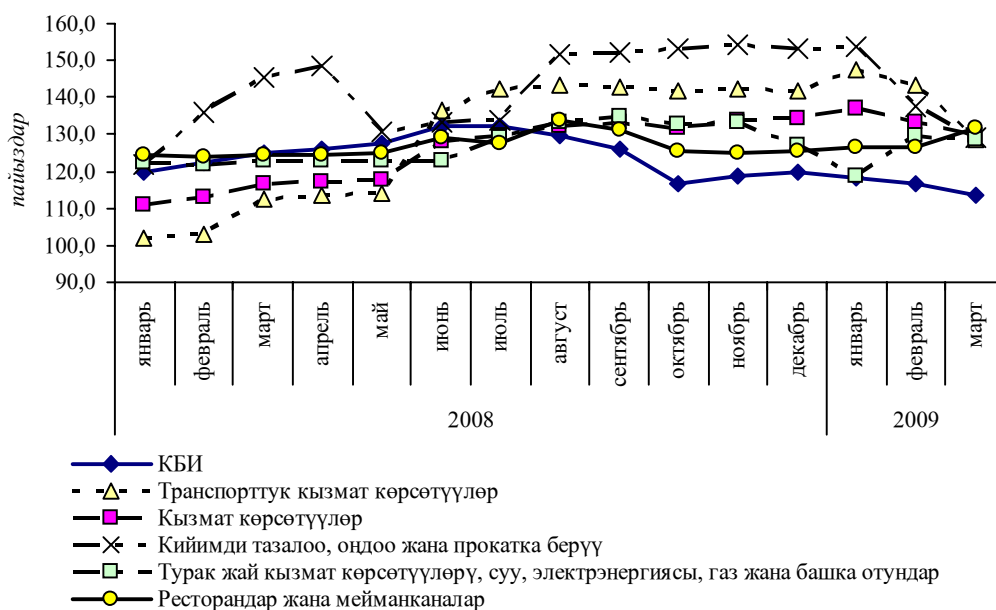
Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баалардын индекси 2009-жылдын биринчи чейрегинде 2,8 пайызга өскөн (2008-жылдын биринчи чейрегинде 6,4 пайыз). Бул товардык топ боюнча индекс ресторандардын жана мейманканалардын кызмат көрсөтүүлөрүнүн кымбатташынын эсебинен өскөн. Алып көрсөк, бул товардык топ боюнча баалар, отчеттук мезгил ичинде коомдук тамактануу кызмат көрсөтүүлөрүнүн 6,1 пайызга көбөйүшүнөн улам 5,9 пайызга өскөн.

Мындан тышкары, отчеттук мезгилде турак жай кызмат көрсөтүүлөрү 9,6 пайызга кымбаттаган. Жараталыш газынын наркы 55 пайызга жогорулашы, бул топтогу товарларга баалардын жогорулашынын негизги фактору болуп калган. Кийимдерди тазалоо, оңдоо жана прокатка берүү боюнча кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүшү (6,4 пайызга) уланган, ошондой эле кийим тигүү үчүн материалдарга баалардын өсүшү байкалган, өсүш 18,2 пайызды түзгөн.

Энергия алып жүрүүчүлөрдүн наркынын олуттуу төмөндөшүнө карабастан, транспорт кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы 0,7 пайызга көбөйгөн.

Акы төлөнүүчү кызматтарга баалардын индекси жылдык эсептөөдө 29,8 пайызга олуттуу өскөн. Баалардын өсүшү билим берүү кызмат көрсөтүүлөрүнө жана коомдук транспорт кызмат көрсөтүүлөрүнө негизги салым кошушкан. Бул категориялар боюнча баалардын өсүшү жылдык эсептөөдө, тиешелүүлүгүнө жараша 37,1 жана 28,8 пайызды түзгөн. Ошондой эле, ресторан жана мейманкана кызмат көрсөтүүлөрүндө (32,0 пайыз) да олуттуу өсүш байкалган. Кийимдерди тазалоо, оңдоо жана прокатка берүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы 29,0 пайызга өскөн.

2.1.5-сүрөт. Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө карата баалардын жылдык динамикасы

2.1.4. Керектөө бааларынын региондор боюнча динамикасы

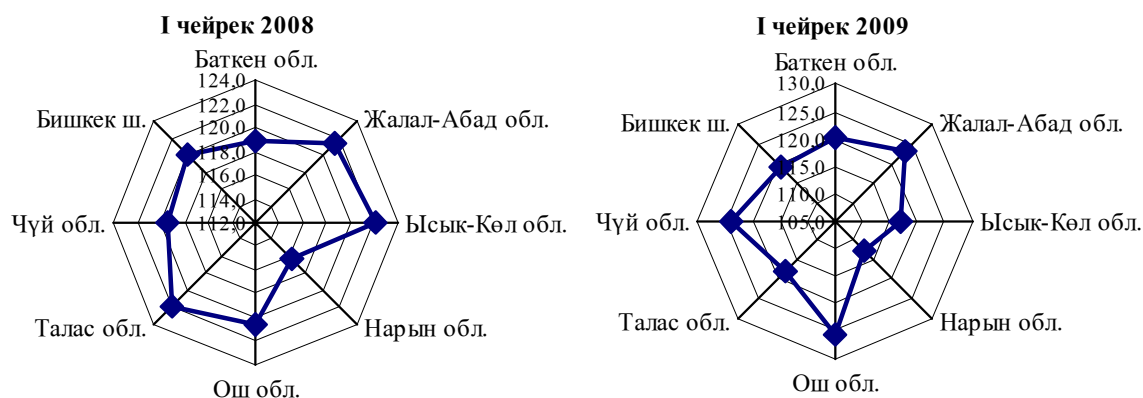
Отчеттук чейректе региондор боюнча баалардын ар түрдүү багыттагы динамикасы белгиленген. Алсак, товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө баалар айрым региондордо кандай өссө, ошондой эле төмөндөгөн. Баалардын өсүшү Ош жана Жалал-Абад областтарында белгиленген, өсүш 0,2 пайызды түзгөн. Азык-түлүктөн башка товарлардын жана акы төлөнүүчү кызматтардын кымбатташы, бул областтарда баалардын өсүшүнүн негизги фактору болуп саналган. Бишкек шаарында да 1,0 пайызга баалардын өсүшү катталган, мында тамак-аш азыктары 1,9 пайызга арзандаган, ал эми

азык-түлүктөн башка товарлар жана акы төлөнүүчү кызматтар, тиешелүүлүгүнө жараша 4,8 жана 4,5 пайызга кымбаттаган.

Керектөө бааларынын индексинин Баткен, Ысык-Көл жана Талас областтарында азык-түлүк товарларынын олуттуу арзандашынан улам, тиешелүүлүгүнө жараша -1,1, -0,4 жана -0,2 пайызга төмөндөөсү белгиленген.

Чүй областында керектөө бааларынын индексинин кыйла төмөндөөсү катталган, ал -1,8 пайызды түзгөн, мында азык-түлүк товарлары жана кызмат көрсөтүүлөр тиешелүүлүгүнө жараша 4,6 жана 6,0 пайызга арзандаган.

2.1.6-сүрөт. Региондордогу КБИнин жылдык динамикасы

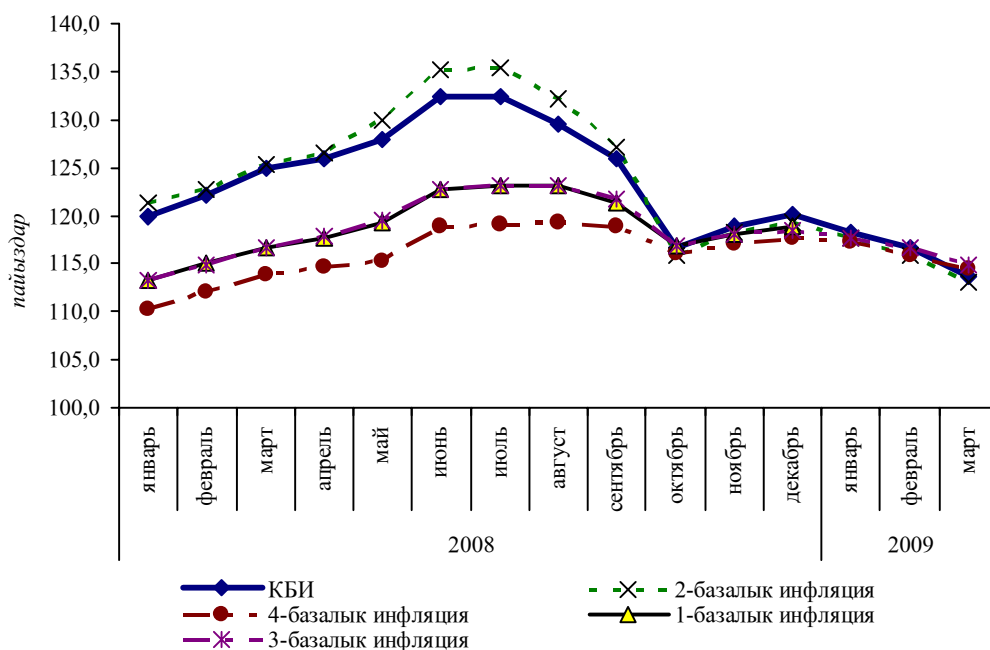
2.2. Базалык инфляция

Инфляциянын деңгээлинин колдонулуп жаткан көрсөткүчү –керектөө бааларынын индексинин динамикасы, инфляция трендинин айрыкча, айлык же чейректтик негизде кароого алынып жаткан учурда ишке ашпай калган көрсөткүчү болуп саналат. Бул, кыска мөөнөттүү жана сезондук мүнөздөгү факторлордун инфляциялык процесстерге олуттуу таасир этүүлөрүнө байланыштуу болот.

Базалык инфляция баалардын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн жокко чыгаруучу инфляциянын тренди катары аныкталат. Башкача айтканда, инфляциянын көрсөткүчүнүн эсебинен начар түшүмдүүлүк, КММ рыногундагы баалык таасирлер, газга жана электрэнергиясына ж.б. тарифтердин административдик өзгөрүүлөрү сыяктуу, сезондук жана тышкы факторлор менен шартталган товарларга баалардын өсүшү алынып салынат.

Төмөндө жөнөкөй алып салуу ыкмасы менен эсептелген, базалык инфляциянын динамикасы чагылдырылган. Бул ыкма керектөө бааларынын индексинен баалары тышкы соккуларга ийкемдүү болгон товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн белгилүү бир категорияларын же максаттуу топторун алып салууну болжойт. Мурдатан бери эле, мындай товарларга кээ бир азык-түлүк товарлары, энергия алып жүрүүчүлөр жана Өкмөт тарабынан административдүү белгиленген тарифтер кирет.

2.2.1-сүрөт. Базалык инфляциянын динамикасы

1 - базалык инфляциядан - төмөнкүдөй товарлар жокко чыгарылган:
 1) нан азыктары жана таруу 2) май жана тоң майлар 3) жемиштер жана жашылчалар; 4) газ 5) ремонт жана курулуш иштери үчүн материалдар

2 - базалык инфляциядан- төмөнкүдөй товарлар жокко чыгарылган:
 1) эт 2) жемиштер жана жашылчалар 3) газ; 4) ремонт жана курулуш иштери үчүн материалдар

3 - базалык инфляциядан - төмөнкүдөй товарлар жокко чыгарылган:
 1) нан азыктары жана таруу 2) сүт азыктары 3) жемиштер жана жашылчалар; 4) газ 5) ремонт жана курулуш иштери үчүн материалдар

4 - базалык инфляциядан - азык-түлүк товарлары жана электрэнергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү толугу менен жокко чыгарылган.

3-глава. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын акча-кредит саясаты боюнча чечимдери

3.1. Улуттук банк Башкармасынын негизги чечимдери

Төмөндө Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын акча-кредит саясаты боюнча 2009-жылдын биринчи чейрегинде кабыл алынган негизги чечимдери келтирилген:

1. «Тышкы таасирлерди жоюу үчүн каржылоо механизми тарабынан колдоого алынган, Кыргыз Республикасынын 2008-2009-жылдарга экономикалык программасын (ESF)» жүзөгө ашыруу боюнча Кыргыз Республикасы жана Улуттук банктын 2009-жылга иш-чаралар планы Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2009-жылдын 22-январында кароого алынып, жактырылган. (№3/1 токтом).
2. 2009-жылдын 11-февралында Улуттук банк башкармасы тарабынан кабыл алынган:
 - «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бир күндүк кредити жөнүндө» жобону бекитүү тууралуу» №7/11 токтом;
 - «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Улуттук банктын финансылык жана социалдык-экономикалык саясат жөнүндө 2009-жылга карата биргелешкен билдирүүсү тууралуу» №7/2 токтом.
3. 2009-жылдын 25-февралында Улуттук банк тарабынан «2008-жыл үчүн акча-кредиттик саясат жөнүндө отчет жана алдыдагы мезгил үчүн акча-кредиттик программа» документи кароого алынган жана жактырылган. 2008-жыл үчүн акча-кредиттик саясат жөнүндө отчеттун кыскартылган версиясы Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясына, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине, Финансы министрлигине жана Экономикалык өнүгүү жана соода министрлигине маалымат катары жөнөтүлгөн (№9/1 токтом).
4. 2009-жылдын 26-мартында Улуттук банк Башкармалыгы тарабынан күрөөлүк камсыздоону кенейтүү максатында, «Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын «овернайт» жана «бир күндүк» кредиттери боюнча күрөөлүк камсыздоо жөнүндө» №16/1 токтому кабыл алынган.

3.2. Акча-кредиттик жөнгө салуу боюнча комитеттин негизги чечимдери

Акча-кредиттик жөнгө салуу комитети (мындан ары – Комитет) акча-кредит чөйрөсүндө оперативдүү чечимдерди иштеп чыгууну жана кабыл алууну жүзөгө ашырат. Чечимдер Комитет тарабынан жума сайын кабыл алынат жана акча рыногунда түптөлгөн жагдайга баа берүү натыйжаларына негизделет. Операциялардын көлөмү Улуттук банк Башкармасы тара-

бынан аныкталган, Улуттук банктын акча-кредит саясаты жана акча-кредиттик саясаттын негизги багыттары жөнүндө Билдирүүсүндө көрсөтүлгөн максаттардан жана маселелерден улам, ошондой эле, банк тутумунун абалын жана салыктык-бюджеттик чөйрөдөгү жагдайды эске алуу менен Комитет тарабынан аныкталат.

2009-жылдын биринчи чейрегинде Комитеттин 12 отуруму өткөрүлгөн. Анын негизги чечимдери төмөнкү инструменттерди колдонуу аркылуу банк тутумунда ликвиддүүлүктү жөнгө салууга багытталган:

1. Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 7, 14, 28, жана 91 күн болгон ноталардын ар жумалык аукционун өткөрүүгө, сатуунун индикативдүү көлөмү-5980,0 млн. сом;

2. 5, 42 жана 63 күнгө кайтарым репо операцияларын өткөрүү;

Комитет тарабынан сомдун алмашуу курсунун кескин¹ өзгөрүүсүн азайтуу максатында, комитет банктар аралык валюта тооругуна катышуу жөнүндө чечим кабыл ланган.

Улуттук банктын ноталарын сатуунун көлөмү, бүтүндөй алганда отчеттук чейрек ичинде 4159,8 млн. сомду, кайтарым репо операциялардын көлөмү 556,8 млн. сомду түзгөн. Улуттук банктын АКШ долларын таза сатуусу, отчеттук мезгил ичинде 5893,9 млн. сомдук эквивалентти түзгөн.

¹ Улуттук банк Кыргыз Республикасы тарабынан кабыл алынган, өзгөрүп туруучу алмашуу курсуна таянуусун улантат.

4-глава. Инфляциянын көрсөткүчүнүн прогнозу

4.1. Инфляциянын негизги факторлорунун динамикасынын прогнозу

Казакстанда 2009-жылы Улуттук банктын баа берүүсү боюнча, экономикалык өсүштүн басаңдоосу жана иш активдүүлүгүнүн төмөндөөсү күтүлүүдө. Ички жана дүйнөлүк финансылык кризиске шартталган тышкы өбөлгөлөр, мындай прогноздун негизги факторлору болуп саналат.

ИДПнын реалдуу өсүшү 2,0 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө. Экономикалык өсүштүн олуттуу бөлүгү кызмат көрсөтүү чөйрөсү, көбүнчө, транспорт, байланыш жана соода тармактары менен камсыз болот.

Мында, 2009-жылдын экинчи чейрегинде мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын көбөйүшү, анын ичинде алдыдагы шайлоого байланыштуу, аралык ажырымынын таасирин эске алуу менен 2009-жылдын экинчи жарымында инфляциянын деңгээлинин калыптанышына таасирин тийгизет.

Буудай. 2009-жылдын биринчи чейрегинде дүйнөлүк жана регионалдык рыноктордо буудайга баанын түшүү тенденциясы уланган. Керектөөнүн кыскаруусуна алып келген экономикалык каатчылыктын уланышы, мындай жагдайдын негизги себебинен болгон. 2009-2010-маркетинг жылдары «Informa Economics» аналитикалык агентствосунун берген маалыматтары боюнча, буудай айдоо аянттарынын 222,4 млн. гектардан 222,1 млн. гектарга чейин азайуусу күтүлүүдө, бул түшүмдүн аз болушуна алып келет.

Жогоруда аталган фактылар, негизги экспорттер-өлкөлөрдөгү абаырайынын жагымсыз шарттары, продукциянын сапатынын төмөндөшүнө кошумча экендигин белгилей кетүү зарыл, мунун натыйжасында, суроо-талаптын жана сунуштун дисбалансы, 2009-2010-маркетинг жылдары дан эгиндерине баалардын олуттуу өсүшүнө алып келиши мүмкүн.

АКШ Айыл чарба министрлигинин прогнозуна ылайык, жакынкы 10 жылда калктын санынын көбөйүшүнүн эсебинен тамак-аш азыктарына суроо-талаптын өсүп жатышы жана АКШда этанолду жана Евро Союз өлкөлөрүндө биодизелди өндүрүүнүн өнүгүүсү буудайга, май жана өсүмдүк майына бааларды, алардын көп жылдык орточо көрсөткүчүнөн ашык деңгээлде кармап турат. Мында, АКШ Айыл чарба министрлигинин прогнозу боюнча, тамак-аш азыктарына баалардын глобалдык өсүшү минимум 2011-жылдарга чейин сакталат.

Бирок 2009-жылдын май айынын башында Лондон биржасында буудай май айынан тартып, ноябрь айына чейинки мезгилде тоннасына 111,5 – 124,0 АКШ доллар баасында сатылат (фьючерс).

Кант. Дүйнөлүк жана локалдык рыноктор тарабынан берилген маалыматтар, канттын баасына үстөмдүк кылуусун улантууда. Алып көрсөк, канттын тартыштыгы кең диапазондо, 4,6-10,4 млн. тоннада бааланат, бул, мындай товарга баалардын көтөрүлүп жаткан динамикасын демилгелейт.

2009-жылдын үчүнчү чейрегинин акырына, төртүнчү чейрегинин башына чейин жана 2010-жылдын биринчи чейрегинде ата мекендик кант рыногунда тышкы таасирлердин болуп калуу мүмкүнчүлүгү жогору. 2009-2010-жылдарда Өкмөттүн жана ички өндүрүүчүлөрдүн чараларынын натыйжасында, республикада менчик ак канты өндүрүү күтүлүүдө, ал ички рынокту канааттандырат жана тышкы таасирлерди бара-бара азайтууга мүмкүндүк берет.

Лондон биржасында август-декабрь айларында канты берүүлөр, тиешелүүлүгүнө жараша 442,0 -432,0 АКШ долларында чачыранды баада болгон.

Мунай. 2009-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча WTI сорту боюнча мунайга баа 46,17 АКШ долларынан баррелге 49,67 АКШ долларына чейин өскөн, баррелдин орточо наркы Нью-Йоркто 43,3 АКШ долларын/баррелди түзгөн.

Жаратылыш газы. 2009-жылдын ичинде Кыргыз Республикасы Өзбекстандан 46,4 млн. АКШ доллар суммасында 178,9 млн. куб метр импорттогон. Берүүлөрдүн көлөмү 2009-жылы 1000 куб метрине 245 АКШ доллар баасы боюнча 650,0 млн. куб метрди түзүүгө тийиш.

Алтын. Алтындын дүйнөлүк баасы 2008-жылдын 31-декабрында катталган 865,0 АКШ долларына салыштырганда, 2009-жылдын 31-мартына карата трой унциясы 918,50 АКШ долларын түзгөн. Ошентип, баалуу металлдын наркы 6,18 пайызга жогорулаган.

Экономиканы стимулдаштыруу боюнча өкмөттөрдүн чаралары инфляциянын өсүшүнө алып келе турган кооптонууларга, ошондой эле, дүйнөлүк экономика үчүн экономикалык прогноздун начардыгына жана валюта рынокторундагы туруксуздукка байланыштуу алтындын баасы өскөн. Учурда, 2009-жылдын май айынан тартып, декабрь айына чейинки мезгилде алтындын баасы 892,9-900,0 АКШ долларын түзөт.

Булагы: Reuters

4.2. 2009-жылга жана 2009-жылдын 2-чейрегине карата инфляциянын прогнозу

Улуттук банктын акча-кредиттик саясат жөнүндө 2009-жылга Билдирүүсүнө ылайык, 2009-жылы Акча-кредиттик саясаттын сандык критерийлери менен инфляция 15 пайыздык деңгээлден төмөндөйт (2009-жылдын декабры 2008-жылдын декабрына карата). Улуттук банктын баа берүүсү боюнча, 2009-жылдын экинчи чейрегинде ички жана тышкы соккулардын

терс таасиринин жоктугунан улам, керектөө бааларынын индекси 1,8 пайызга жакын өсүшү күтүлүүдө.

Керектөө бааларынын индексинин көтөрүлүп келе жаткан динамикасына, 2009-жылдын экинчи чейрегинде сезондук факторлор таасир этүүсү мүмкүн. Айыл чарба продуктуларын өндүрүү көбүнчө, табигый-климаттык факторлор жана жазгы талаа себүүлөр менен аныкталат, бул продукциянын ички сунушун кеңейтет. Ошондой болсо да, керектөө бааларынын индексинин өсүшүнө кошумча үстөмдүк тобокелдик канттын баасы тарабынан болушу мүмкүн, анткени республика кантты өндүрүү үчүн сырьелорду толук көлөмдө импорттойт, ал эт жана сүт азыктарына өсүш тенденциясын көрсөтөт.

Курулуш, күйүүчү-майлоочу материалдардын наркынын жана региондордо жана дүйнөлүк рынокто сунуштун өсүшүнөн улам, буудайга баанын турукташуусу/төмөндөөсү, баалардын жалпы деңгээлин кармап туруучу таасир тийгизиши мүмкүн.